

Okul Tükenmişliğinin Temel Bileşenlerinin Araştırma Eğilimleri ve Öğrencilerin Bakış Açısı Üzerinden İncelenmesi*

Examining the Basic Components of School Burnout Via Research Trends and Students' Perspective

Cahit Sunay

Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve
Yönetici Asistanlığı Programı. Erzurum,
Türkiye

Yusuf Öztürk

Millî Eğitim Bakanlığı, Samsun, Türkiye

Öz

Bu çalışmada okul tükenmişliği olgusunun temel bileşenlerini araştırma eğilimleri ve öğrencilerin bakış açıları üzerinden belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Sırasıyla durum çalışması ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. İlk boyutta kabul kriterleri doğrultusunda veri kaynağı olarak 41 makale, 20 tez çalışması kullanılmıştır. İkinci boyutta ise veriler ölçüt örnekleme ile belirlenen 14 ortaokul öğrencisi ile yürütülen görüşmelerle toplanmıştır. Her iki boyutta veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda araştırmanın birinci basamağında; okul tükenmişliği ile ilişkili olan psikolojik ve akademik yaşantılara ilişkin değişkenler, okul tükenmişliği ile pozitif ve negatif yönlü olan değişkenler ile okul tükenmişliğini yordayıcı etkisi olan ve okul tükenmişliği tarafından yordanan değişkenler şeklinde temalaştırılmaya gidilmiştir. İkinci basamakta ise okul tükenmişliği olgusunun; okul tükenmişliğine zemin hazırlayan etkenler, okul tükenmişliğinin belirtileri ve okul tükenmişliğine karşı koruyucu faktörler olmak üzere üç bileşen etrafında toplandığı görülmüştür. Okul tükenmişliği ile baş etme noktasında bu çalışmanın bulgularının önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul tükenmişliği, araştırma eğilimleri, çeşitleme, keşfedici durum çalışması, fenomenoloji

ABSTRACT

In this study, aimed to determine the main components of school burnout in terms of research trends and students' perspectives. For this purpose, the study was carried out in two dimension. Respectively, case study and phenomenology pattern were used. In the first dimension, 41 articles and 20 thesis studies were used as data sources in line with the acceptance criteria. In the second dimension, the data were collected by interviews with 14 secondary school students determined by criterion sampling. Data in both dimensions were analyzed by content analysis. As a result of analysis, in the first step of the research was reached three themes that the variables related to psychological and academic experiences related to school burnout, variables which positively and negatively related to school burnout, and variables predicting school burnout and predicted school burnout. In the second step, the school burnout phenomenon components; factors that prepare the ground for school burnout, symptoms of school burnout and protective factors against school burnout, it was found to be collected around three themes. The findings of this study are thought to be an important source for coping with school burnout.

Keywords: School burnout, research trends, triangulation, exploratory case study, phenomenology

Bu makale

Geliş Tarihi/Received 09.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted 27.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.12.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
İsim soyisim: Yusuf Öztürk
E-mail: ozturkysf04@gmail.com

Cite this article

Öztürk, Y. & Sunay, C. (2024). Okul tükenmişliğinin temel bileşenlerinin araştırma eğilimleri ve öğrencilerin bakış açısı üzerinden incelenmesi. *Süreklî Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-35.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Yaşamın daha ilk yıllarını oluşturan okul öncesi eğitim evresinden başlayarak genç yetişkinlik yıllarına kadar yoğun ve süreklilik arz eden okul süreçleri ile karşı karşıya kalan bireylerden bu sürecin her aşamasında belli görev ve sorumlulukların yanında belli kazanımları edinmeleri ve davranışa dönüşmeleri beklenmektedir. Bu süreç içerisinde bireyin hem kendisinin hem de öğretmen ve ebeveynlerinin beklenti ve talepleri *fiziksel, duygusal ve sosyal* anlamda yıpranmalara neden olabilmektedir. Bu yıpranmalar zamanla öğrencinin gerek ruh sağlığını gerekse de sosyal ilişki ve akademik süreçlerini sekteye uğratabilmekte ve önemli davranışsal sorunları gün yüzüne çıkarabilmektedir (Maslach & Goldberg, 1998; Maslach, Jackson & Leiter, 1996).

Günümüzde okul tükenmişliği olarak ele alınan bu semptomlar çocuklarda yıpranmışlık, duyarsızlaşma hissi ve yeterliklerinden şüphe duyma şeklinde belirginleşmektedir (Salmela-Aro, Kiuru, Leskinen, & Nurmi, 2009; Salmela-Aro, Kiuru, & Nurmi, 2008). *Tükenmişlik* ağırlıklı olarak mesleki yaşam için düşünülen bir kavram olmasına rağmen eğitim faaliyetlerinde öğrencilere sürekli bir şekilde aşırı görev ve sorumluluk verilmesi ve bu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesine ilişkin olarak aşırı bir beklentilerin var olması son yıllarda öğrencilik faaliyetlerinin bir iş gibi ele alınması yönünde görüşlerin ağırlık kazanmasına zemin hazırlamıştır (Salmela-Aro vd., 2009; Salmela-Aro, Savolainen, & Holopainen, 2008; Schaufeli, Martinez, Marquez-Pinto, Salanova, & Bakker, 2002; Seçer, & Gençdoğan, 2012; Seçer, Halmatov, Veyis, & Ateş, 2013).

Okul tükenmişliği, öğrencilerin okul süreçlerinin yoğun talepleri karşısında kendilerini yetersiz hissetmesi ve buna bağlı olarak okula ve kendilerine karşı olumsuz tutum geliştirmeleri olarak tanımlanabilir (Fredricks, Blumenfeld, & Paris, 2004; Salmela-Aro vd., 2009; Schaufeli, Salanova, González-Romá, & Bakker, 2002). Maslach ve Jackson (1981)' un tükenmişlik üzerine kurdukları modele paralel olarak Parker ve Salmela-Aro (2011) eğitim öğretim faaliyetlerini olumsuz etkileyen okul tükenmişliğini *duyarsızlaşma, duygusal tükenme ve yetersizlik* olmak üzere 3'lü bir model ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu modelde okul tükenmişliğinin ilk bileşeninin *duygusal tükenme* olduğu ve duygusal tükenmeye bağlı olarak duyarsızlaşmanın ortaya çıktığını ileri sürülmüştür. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma sürecinin ortaya çıkarmış olduğu psikolojik süreçlere işlevsel olmayan başa çıkma stratejileri ile yaklaşan birey olası başarısızlıklar karşısında kendi yeterlik ve yetkinliğini sorgulamaya başlamaktadır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar incelendiğinde okul tükenmişliğinin pek çok psiko-sosyal değişken ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde okul tükenmişliğinin akademik başarı (Balkıs, Duru, Buluş, & Duru, 2011; McCarthy, Pretty, & Catano, 1990), akademik motivasyon (Meier, & Schmeck, 1985; Ramist, 1981), akademik stres (Dahlin, Joneborg ve Runeson 2007; Guthrie vd., 1998; Humphris, Blinkhorn, Freeman, Gorter, & Reddick, 1998; Salmela-Aro, Parker, 2011), benlik saygısı ve psikolojik uyumsuzluk (Salmela-Aro, Parker 2011), anksiyete (Salmela-Aro, &

Parker 2011; Slivar 2001), mükemmeliyetçilik eğilimi (Gotwals, 2011; Shu-Shen, 2012), empati kurma becerisindeki yetersizlik (Dyrbye, Eacker, Anne, Harper, William, 2012; Mazurkiewicz, Korenstein, & Fallar, 2012), psikolojik uyum problemleri (Seçer, 2015) devamsızlık ve okul terki (Meier, & Schmeck, 1985; Ramist, 1981) ve negatif okul iklimi (Salmela-Aro, Kiuru, Pietikinen, & Jokela, 2008) gibi değişkenler tarafından yordandığı belirlenmiştir.

Bununla birlikte alan yazında okul tükenmişliğinin olumsuz etkilerini ele alan çalışmalarında bu yönde belli bir birikim oluşmasına ve tükenmişliğin etkilerinin anlaşılmasına olanak sağlayacak düzeye geldiği söylenebilir. Bu anlamda, Okul tükenmişliğinin, okula karşı duyarsızlık gösterme, akademik görev ve sorumluluklarını yerine getirmede umursamazlık gösterme, kişisel yeterliklerini ve başarısını küçümseme (Eker, 2007; Seçer, 2015), devamsızlık yapma ya da dersten kaçma (Aypay, 2012) motivasyonda ve akademik başarıda azalma (Akpınar, 2016; Maslach & Goldberg, 1998) ve okula yabancılaşma (Polat, & Özdemir, 2018) gibi nitelikler üzerinde olumsuz etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Alan yazına ilişkin veriler doğrultusunda okul tükenmişliği hem birçok faktörden etkilenen hem de birçok niteliği etkileyen bir problem olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte okul tükenmişliğinin öğrenciler üzerindeki belirgin olumsuz etkileri ortaya konulmuş olmasına karşın önleyici nitelikte uygulamaların alanda henüz yeterli birikime ulaştığı söylenemez. Alan yazında okul tükenmişliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya ve önlemeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunduğu göze çarpmaktadır (Hastunç, 2018; Ulaş, 2018). Aynı sınırlılığın nitel çalışmalar açısından da bulunduğu söylenebilir. Alan yazında öğrencilerin öznel yaşantıları üzerinden okul tükenmişliği olgusunu ele almaya çalışan yalnızca bir çalışmaya ulaşılmış olması (Ulaş, 2018) bu yönde de önemli bir sınırlılık bulunduğunu göstermektedir. Bu sınırlılıkların okul tükenmişliğinin bütüncül olarak ele alınabilmesi noktasında araştırmacılar ve uygulayıcılar için önemli bir dezavantaj oluşturduğu düşünülmektedir.

Özellikle önleyici ve nitel desendeki çalışmaların sınırlılığından hareketle okul tükenmişliğinin genel görüntüsünün ortaya konulmasına ve neden sonuç ilişkileri bağlamında bütüncül bir veriye ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Bu sınırlılıklar ve dezavantajdan hareketle bu araştırma sürecinde okul tükenmişliği üzerine yapılmış olan çalışmalardaki araştırma eğilimlerinin ve okul tükenmişliği yaşadığı belirlenen öğrencilerin tükenmişliğe ilişkin öznel algılamalarının belirlenmesinin okul tükenmişliği üzerine yapılacak olan kapsamlı tarama ve önleyici-müdahale edici çalışmalara yönelik bir temel oluşturacağı düşünülmektedir. Araştırma sürecinin temelini oluşturan bu amaç doğrultusunda aşağıda verilmiş olan sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ İncelenen tez ve makalelerde okul tükenmişliği ile birlikte ele alınan değişkenler nelerdir?
- ✓ Okul tükenmişliği ile negatif ve pozitif ilişkili olan değişkenler nelerdir?
- ✓ Okul tükenmişliğinin yordayıcı etkisi olan ve okul tükenmişliğini yordayıcı etkisi olan değişkenler nelerdir?

- ✓ Okul tükenmişliği yaşadığı belirlenen ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliğine ilişkin algılamaları nasıldır?
- ✓ Ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği yaşamalarına neden olan faktörlere ilişkin görüşleri nelerdir?
- ✓ Ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği yaşadıklarını gösteren temel belirtiler nelerdir?
- ✓ Ortaokul öğrencilerinin algılamalarına göre kendilerini tükenmişlikten koruyan faktörler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden **durum çalışması ve fenomenoloji** desenleri kullanılmıştır. **İlk olarak**, nitel veya nicel yaklaşım ile yürütülebilmekte olan ve bu çalışmanın amacı doğrultusunda nitel yaklaşımı temel alan **durum çalışması (case study)** kullanılmıştır. Durum çalışmasında belirlenen bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşım ile ele alınır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.73). Diğer çalışma türlerinden farklı olarak durum çalışmalarında genel bir sonuca varmak değil belirlenen durumu veya olguyu özgün ortamı içerisinde keşfetmek, ayrıntılı olarak betimlemek ve yorumlama vardır (Hays, 2004, s.218). Yin (2003)'e göre durum çalışmaları hipotez test etmekten çok hipotez üretmek için daha uygundur. Stake (1995)'in durum çalışması sınıflandırmasına göre temel hedefinin bir sorunun ne olduğunun anlaşılması olan, bir kuram oluşturulması noktasında destekleyici rol oynayan veya başka bir şeyin anlaşılması için kolaylık sağlayan **araçsal durum çalışması türü** tercih edilmiştir. Datta (1990)'a göre ise bir belirsizlik durumunda, soruların belirlenmesinde, ölçme aracının geliştirilmesinde başka bir ifade ile daha geniş ölçekli olarak yapılacak olan araştırmalar için bir teminat sağlama işlevi gören **keşfetmeye dayalı durum çalışması (exploratory case study)** tercih edilmiştir. Bu çalışmada okul tükenmişliği olgusunun ne olduğunu, hangi faktörlerden ne şekilde etkilendiğini belirlemek amacıyla ulusal olarak yayınlanmış olan tez ve makalelerin içerik analizi ile incelenerek bütüncül bir resminin ortaya konulması hedeflenmiştir. Durum çalışmalarında temel olarak bir durumun sınırlandırılarak incelenmesi olduğundan bu çalışmanın yürütülmesinde bağlı kalınan sınırlar aşağıdaki gibidir:

- ✓ İlgili yayının ulusal olması, başlığında 'okul tükenmişliği' ifadesi olması ve buna yönelik anahtar kavram ile ulaşılabilir olması
- ✓ 2013-2018 yılları arasında yayınlanmış olması
- ✓ İlgili yayınlar makale ise yayınlayan derginin web arşivinin bulunması ve erişime açık olması
- ✓ Tez ise Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde erişime açık olarak yayımlanmış olması

Birinci basamağın tamamlanması ile okul tükenmişliğini ele alan çalışmaların çoğunlukla nicel paradigmaya dayalı betimsel ve ilişkisel araştırma desenlerine dayalı çalışmaların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bununla birlikte bilimsel araştırma sürecinde önemli bir yer tutan ve bir olayı yaşayan

kişilerin öznel değerlendirme ve bakış açılarını ele alan nitel paradigmaya dayalı çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu gözlenmiştir. Bu anlamda nicel süreçler ile elde edilen bulguların nitel süreçler ile desteklenmesinin hem elde edilen bulguların geçerliğinin sağlanması hem de kavramın çok yönlü olarak anlaşılmasında önemli bir gereklilik olduğu değerlendirilmiştir. Bu durumdan hareketle bu araştırma sürecine ortaokul öğrencilerin okul tükenmişliğine ilişkin somut deneyimlerinin ve algılarının neler olduğunun belirlenmesi amacıyla araştırma sürecinin **ikinci basamağı olarak** ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği algılamalarının ve değerlendirmelerinin neler olduğunun belirlenmesine odaklanılmıştır. Bu bağlamda bu araştırmanın ikinci basamağının fenomenoloji deseni olarak belirlenmiştir. Fenomenolojik araştırmalarda deneyimlenen olgunun, bu olguyu deneyimleyen kişiler için ne anlam ifade ettiği, bu olgunun özünün ve yapısının ne olduğu sorgulanır. Fenomenolojik bir çalışma yapan araştırmacıların amacı bir olgunun temel yapısını bu olguyu deneyimlemiş kişilerle görüşmeler yaparak ortaya koymaktır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012, s.432-433). Bu çalışmanın ikinci basamağında da okul tükenmişliği fenomen olarak belirlenmiş ve ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliğine ilişkin algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma süreci Şekil 1’de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma süreci

Çalışmanın Veri Kaynakları ve Katılımcıları

Veri Kaynakları: Belirlenmiş olan kriterler doğrultusunda Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarama sayfasında ‘*okul tükenmişliği*’ anahtar kavramı ile yapılan arama sonucunda 22 yüksek lisans ve doktora tezine ulaşılmış ve bunlar arasından erişime açık olan 20’si doküman incelemesine tabii tutulmuştur. Google Akademik ve ULAKBİM veri tabanı tarama sayfalarında yapılan aramalar sonucunda çalışmanın kriterleri doğrultusunda belirlenen 41 makale doküman incelemesine tabii tutulmuştur. Kabul kriterlerini sağladığı belirlenen tez ve makalelere ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Kabul Kriterleri Kapsamında İncelenen Tez ve Makalelere İlişkin Bilgiler

Yazar ve Yayın Yılı	Yayın Türü	Anahtar Kavramlar	Genel Bulgusu
Burhan Çapri, Gülriz Yedigöz Sönmez (2013)	Ma kale	Lise Öğrencileri; Tükenmişlik, Psikolojik Belirtiler; Bağlanma Stilleri	Tükenmişlik alt boyutları ile bağlanma stilleri ve psikolojik belirtiler arasında yordayıcı ilişkiler olduğu bulunmuştur.
Gülriz Yedigöz Sönmez, Burhan Çapri (2013)	Ma kale	Öğrenci Tükenmişliği, Stres Baş Etme Programı, Lise Öğrencileri	Stres ile Baş Etme Programının deney grubunda yer alan öğrencilerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarına ilişkin puanlarını azaltmada kalıcı bir etkisinin olduğu bulunmuştur.
İsmail Seçer, Sultanberk Halmatov, Fatih Veyis, Bünyamin Ateş (2013)	Ma kale	Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği, Güvenirlilik, Geçerlilik, Ölçek Uyarlama	Okul tükenmişlik ölçeğinin güvenilirliği ve geçerliliği olan bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur.
Serap Kara (2014)	Yüksek Lisans Tezi	Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği, Psikolojik İyi Olma, Akademik Başarı,	Psikolojik iyi olma ile okul tükenmişliği arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuş, okul tükenmişliğinin algılanan akademik başarı ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı olarak farklılaşmadığı, gelir düzeyi açısından anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.
Sevil Öztan (2014)	Yüksek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Yaşam Doyumu, Benlik kurgusu, Özerk Benlik, İlişkisel Benlik, Özerk İlişkisel Benlik	Öğrencilerin tükenmişlikleri ile yakın ilişkisellik benlik kurgusu ve yaşam doyumları arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.
Zekeriya Çam, Kaan Zülfikar Deniz, Arzu Kurnaz (2014)	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Algılanan Sosyal Destek, Mükemmeliyetçilik, Stres, Yapısal Eşitlik Modeli	Sosyal desteğin okul tükenmişliği puanlarında azalmaya neden olduğu; mükemmeliyetçi bireylerde stresin arttığı, artan stresin ise okul tükenmişliğine neden olduğu, okul tükenmişliğinin de duyarsızlaşmayı beraberinde getirdiğine ulaşılmıştır.

Pınar Palabıyık (2014)	Yeni	Makale	Tükenmişlik, Dil Yeterliliği, Cinsiyet, Duygu, Duyarsızlaşma	Okul tükenmişliğinin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunurken okul tükenmişliği ile İngilizce yeterlilik seviyeleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.
Eyyüp Taha Yazar (2014)	Akıl,	Makale	Hazırlık Sınıfı, Öğrenci Tükenmişliği, Tükenmişlik Ölçeği	Öğrenim görülecek bölüme isteyerek gelip gelmeme ve fakülte açısından anlamlı fark bulunurken cinsiyet, barınma yeri ve aylık harçlık miktarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.
Filiz Bilge, Meliha Tuzgöl Dost, Bayram Çetin (2014)		Makale	Akademik Başarı, Çalışma Alışkanlığı, Lise Öğrencileri, Okul Bağlılığı, Tükenmişlik, Yetkinlik İnancı	Öğrencilerin yetkinlik inancı düşük ise tükenme düzeyi yüksektir. Akademik olarak başarı olan öğrencilerin yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu ve yetkinlik inancı yüksek olup çalışma alışkanlıkları yeterli olan öğrencilerin okula bağlılıklarının da yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.
Semra Figen Aynur Sezen (2014)	Çakır, Akça, F. Kodaz, Tulgarer	Makale	Okul Tükenmişliği, Akademik Erteleme, Öğrenme Stilleri	Derslerden kaynaklı tükenme ve aileden kaynaklı tükenme alt boyutları ile bağımsız, bağımlı, rekabetçi ve katılımcı öğrenme stillerinin birlikte akademik ertelemeyi anlamlı olarak yordadığı elde edilmiştir.
Kemal (2015)	Avara	Yüksek Lisans Tezi	Akademik Güdülenme, Akademik Öz-Yeterlik, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, Okul Tükenmişliği	Kariyer kararı yetkinlik beklentisi, akademik öz yeterlik ile okul tükenmişliğinin akademik güdülenmeyi anlamlı olarak yordadıkları ayrıca okul tükenmişliği ile akademik güdülenme arasında negatif yönlü ve orta düzeyli ilişki olduğu bulunmuştur.
Elif Özbakır (2015)		Yüksek Lisans Tezi	İnsani Değerler, Okul Tükenmişliği, Ortaokul Öğrencileri	Erkek öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin kız öğrencilerden daha düşük olduğu ve sınıf düzeyi arttıkça okul tükenmişliğinin düştüğü bulunmuştur.
Hakan Sarıçam (2015)		Makale	Öz-yeterlik, Tükenmişlik, Zindelik	Öznel zindelik, okul tükenmişliği ve öz-yeterlik arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve okul tükenmişliği ile öznel zindelik arasındaki ilişkide öz-yeterliğin aracı rolü olduğu bulunmuştur.
Yalçın Özdemir, Melek Özdemir (2015)		Makale	Okul Tükenmişliği, Eğitim Stresi, Benlik Saygısı, Ortaokul Öğrencileri	Öğrencilerinin okul tükenmişlikleri üzerinde benlik saygısı ve eğitim stresinin doğrudan ve dolaylı olarak etkisi olduğu bulunmuştur.
Birkan Büyükarıkan, Ulukan Büyükarıkan (2015)		Makale	Tükenmişlik, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Fen Bilimleri, Lisansüstü Eğitim	Duygusal tükenme boyutunun ders döneminde olan öğrencilerde, duyarsızlaşma boyutunun ise erkek öğrencilerde ve sigara kullanan öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İsmail Seçer (2015)	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Psikolojik Uyumsuzluk, Yapısal Modellemesi	Stres, Eşitlik	Öğrencilerin cinsiyet, bölüm ve sınıf değişkenlerinin ortak etkileşimine göre okul tükenmişlik puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Psikolojik uyumsuzluğun duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik inancı boyutlarını dolaylı ve doğrudan etkileri olduğu ve toplamda okul tükenmişliğini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.
Yalçın Özdemir (2015)	Ma kale	Okula Akademik Motivasyon, Tükenmişliği	Bağlılık, Okul	Okul tükenmişliği; okula bağlılık, ödevle ayrılan zaman, akademik motivasyon ve cinsiyet değişkenlerin tarafından anlamlı olarak yordanmaktadır. Akademik motivasyon ve okula bağlılık ile okul tükenmişliği arasında negatif yönlü; ödevle ayrılan zaman ile okul tükenmişliği arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.
Hakan Acar, Mehmet Ali Çakır (2015)	Ma kale	Ortaöğretim, Okul Tükenmişliği, Tükenmişlik		Ortaöğretim öğrencilerinin barınma durumları, cinsiyetleri, ailelerinin aylık geliri ve öğrenim gördükleri alan değişkenlerine göre okul tükenmişliği düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.
Lokman Koçak (2016)	Yük sek Lisans Tezi	Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği, Depresyon		Anksiyete ve depresyon ile okul tükenmişliği arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkili olduğu; anksiyete ve depresyonun okul tükenmişliği tarafından anlamlı olarak yordandığı; okulda düzenlenen spor faaliyetlerine katılma, sınıf, yaş, cinsiyet ve barınma yerine göre okul tükenmişliğinin anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır.
Hatice Özgen (2016)	Yük sek Lisans Tezi	Üniversite Öğrencileri, Okul Tükenmişliği, Psikolojik Yardıma İhtiyacı	Okul Yardıma	Psikolojik yardım ihtiyacı ile okul tükenmişliği arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki, psikolojik yardım ihtiyacının okul tükenmişliği tarafından anlamlı olarak yordandığı, psikolojik yardım ihtiyacının ve okul tükenmişliğinin barınma yerine, akademik başarıya, fakülteye ve cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.
Servet Atik (2016)	Do ktora Tezi	Lise Öğrencileri, Akademik Başarı, Öğretmene Güven, Okula Karşı Tutum, Okul Tükenmişliği, Okula Yabancılaşma, Yapısal Eşitlik Modellemesi		Öğretmene güvenin okul tükenmişliğinin negatif yönde ve doğrudan etkilediği; ayrıca öğretmene güvenin okula yabancılaşma ve okula yönelik tutum değişkenleri üzerinden de dolaylı olarak okul tükenmişliğinin etkilediği bulunmuştur. Yine öğretmene güvenin okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği değişkenleri üzerinden akademik başarıyı dolaylı olarak etkilediği saptanmıştır. Okul tükenmişliğinin okula yabancılaşma ile pozitif yönlü, öğrencilerin okula yönelik tutumları ile negatif yönlü olarak etkilendiği ortaya konmuştur.

Medine Akpınar (2016)	Yüksek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Akademik Stres, Özel İyi Oluş, Aracılık ilişkisi	Özel iyi oluş, okul tükenmişliği ve akademik stres arasında bulunan anlamlı ilişkilerde okul tükenmişliğinin pozitif yönlü olarak akademik stres tarafından yordandığı ve özel iyi oluşunda okul tükenmişliği tarafından negatif yönlü olarak yordandığı bulunmuştur.
Abdullah Güneş (2016)	Yüksek Lisans Tezi	Tükenmişlik, Psikolojik Dayanıklılık, Problem Çözme Becerisi	Öğrencilerin okul tükenmişlik düzeyleri ile problem çözme becerileri ve psikolojik dayanıklılıkları arasında negatif yönde ilişki olduğu; yordayıcı değişkenlerin okul tükenmişliği üzerindeki göreceli önem sırası; psikolojik dayanıklılık ve problem çözme olduğu tespit edilmiştir.
Zeynep Banu Gündüz (2016)	Yüksek Lisans Tezi	Anne Baba Tutumu, Kendine Saygı, Tükenmişliği, Ortaöğretim Öğrencileri	Anne baba tutumlarını otoriter ve koruyucu olarak algılayan öğrencilerin olumlu kendilerine saygılarının azaldığı ve okul tükenmişlik düzeylerinin arttığı bulunurken anne babasının tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin olumlu kendilerine saygılarının arttığı ve okul tükenmişlik düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.
Şahin Kapıkıran, Metin Yaşar, Necla Acun Kapıkıran (2016)	Mağazale	Benlik Saygısı, Okul Tükenmişliği, Öz Düzenleme, Lise	Araştırma sonucunda okul tükenmişliği ve benlik saygısı arasındaki ilişkide öz düzenlemenin hem dolaylı hem de doğrudan rolü olduğu bulunmuştur.
Bünyamin Ateş (2016)	Mağazale	Çözüm Odaklı Psikolojik Danışmanlık, Okul Tükenmişliği, Lise Öğrencileri	Cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak lise öğrencilerinin okul tükenmişlikleri üzerinde çözüm odaklı grupla danışma uygulaması etkili olmuştur.
Ayşe Aypay, Emine Durmuş, Eren Can Aybek (2016)	Mağazale	Akran Zorbalığı, Okul Tükenmişliği, Ebeveyn İzlemesi, Kurban.	Aileden kaynaklı tükenmişlik düzeyi arttıkça sözel ve ilişkisel zorbalık kurbanı olma, okul etkinliklerinden kaynaklı okul tükenmişlik düzeyi arttıkça sözel zorbalık kurbanı olma puanları artarken okula yönelik ilgi kaybindan kaynaklı tükenmişlik düzeyi arttıkça fiziksel zorbalık kurbanı olma puanlarının azaldığı saptanmıştır.
Gufran Gündoğmuş (2017)	Yüksek Lisans Tezi	Yalnızlık, Tutum, Anne Baba Tutumu, Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği, Ergenlik	Aileden ve okul etkinliklerinden kaynaklı okul tükenmişliğinin başarı, sınıf düzeyi ve cinsiyete göre; okula ilgi kaybindan kaynaklı okul tükenmişliği ise başarı, sınıf düzeyi, cinsiyet ve okul değiştirme isteğine göre; okulda yetersizlikten kaynaklanan okul tükenmişliği okul değiştirme isteği, başarı, sosyoekonomik düzey ve sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı, yalnızlığın aileden kaynaklı tükenmişlik, okula ilgi kaybı, okulda yetersizlik ve demokratik anne-baba tutumu tarafından yordandığı görülmüştür.

Abdulaziz Çelik (2017)	Yüksek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Öğrenme Süreci, Yardım İsteme, Akademik Başarı	Araştırmada öğrencilerin okul tükenmişliği ve tüm alt boyutları ile akademik başarı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okul tükenmişlik ve tüm alt boyutları ile öğrenme sürecinde yardım isteme ve tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.
Hakan Sarıçam, İsmail Çelik, Halis Sakız (2017)	Ma-kale	Üst Biliş, Eğitim Stresi, Okul Tükenmişliği, Ergenler	Eğitim stresi ve okul tükenmişliği arasındaki ilişki de üst bilişsel farkındalığın aracı bir rolü olduğu ve okul tükenmişliğinin eğitim stresi tarafından güçlü bir şekilde yordandığı saptanmıştır.
Birsan Şahan, Baki Duy (2017)	Ma-kale	Okul Tükenmişliği, Öz-Yeterlik, Okula Bağlanma, Arkadaş Desteği, Ortaokul	Okul tükenmişliği her alt boyutu ve okul tükenmişliği toplam puanı sınıf düzeyi ve öğretmene bağlanma değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordandığı saptanmıştır. Ayrıca araştırmanın diğer değişkenleri olan dershaneye gidip gitmeme, öz-yeterlilik, ailenin gelir düzeyi ve okula bağlanma düzeylerine göre okul tükenmişliğinin farklı boyutlarını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.
Gürcan Şeker, Yasemin Yavuzer (2017)	Ma-kale	Okul Tükenmişliği, Akademik Kontrol Odağı, Ergenler	Okul tükenmişliği alt boyutlarının cinsiyet, anne baba eğitim düzeyi, günlük ders çalışma süresi, okul türü, devamsızlık ve başarı düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca okul tükenmişliği ile dışsal kontrol odağı arasında pozitif; içsel kontrol odağı ile negatif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır.
Emine Durmuş, Ayşe Aypay, Eren Can Aybek (2017)	Ma-kale	Ebeveyn İzlemesi, Olumlu Okul İklimi, Okul Tükenmişliği, Lise, Model Sınavı	Araştırma sonucunda ebeveyn izlemesi ve okul iklimi ile okul tükenmişliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.
Ayşe Aypay (2017a)	Ma-kale	Okul Tükenmişliği, Ödül Bağımlılığı, Akademik Bağlam, Lise, Öğrenci, Toplumsal	Ödül bağımlılığının okul tükenmişliğinin ve büyük oranla da aileden kaynaklı okul tükenmişliği ve öğretmen tutumundan kaynaklanan okul tükenmişliğini yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır.
Aygen Çakmak, Hande Şahin (2017)	Ma-kale	Ortaokul Öğrencileri, Okul Tükenmişliği, Sosyal İlişki Unsurları	Araştırma sonucunda öğrencilerin okul tükenmişlik düzeyleri anne baba yaşı, gelir durumu, anne baba eğitim düzeyi, sınıf, cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.
Pervin Nedim Bal, Casim Kaya (2017)	Ma-kale	Okul Tükenmişliği, Çözüm Odaklı Grup Danışmanlığı, 6. Sınıf Öğrencileri	Araştırma sonucunda okul tükenmişliğine müdahalede çözüm odaklı grupla psikolojik danışmanlık uygulamasının etkili olduğuna ulaşılmıştır.

Yusuf Çelik, Ahmet Üstün (2017)	Ma kale	Tükenmişlik, Tükenme, Duyarsızlaşma, Yetkinlik, Son Sınıf Üniversite Öğrencileri	Öğrencilerin geldiği bölgeler ve cinsiyet değişkeni açısından okul tükenmişliği puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı, öğrenim görülen bölüm açısından okul tükenmişliği puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile gelir düzeyi değişkeni ise sadece duyarsızlaşma boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır.
Nuray Taştan, Rıza Gökler (2017)	Ma kale	Siber Zorbalık, Okul Tükenmişliği, Öğrenci	Araştırma sonucunda okul tükenmişliği ile siber zorbalık arasında orta düzeyli ve pozitif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur.
Aylin Arıcı, Taner Artan, Merve Çiçek, Yalçın Özbek, Doğaç Niyazi Özüçelik (2017)	Ma kale	Okul Sosyal Hizmeti, Yaratıcı Drama, Yaşam Doyumu, Okul Tükenmişliği.	Araştırma sonucunda okul tükenmişliğinin artma eğiliminde ve yaşam doyumunun düşme eğiliminde olduğu yaratıcı drama etkinlikleri ile yaşam doyumunda artış olduğu gözlenmiştir.
Cengiz Şahin, Kitabiye Gül (2017)	Ma kale	Okul Tükenmişliği, İngilizce Başarısı, Ortaokul Öğrencisi	Öğrencilerin yaşadıkları okul tükenmişlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşma göstermezken sınıf düzeyi ve yetiştirme kurslarına devamına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca İngilizce başarısı ile okul tükenmişliği arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.
Serkan Altuntaş, Özcan Sezer (2017)	Ma kale	Okula Bağlanma, Okul Tükenmişliği, Ergenlik	Araştırma sonucunda okula bağlanmanın okul tükenmişliği alt boyutlarından okul etkinliklerinden kaynaklı tükenmişlik ve okula yönelik ilgi kaybı tarafından anlamlı olarak yordandığı bulunmuştur.
Ayşe Aypay (2017b)	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Öznel İyi Oluş, Geleceğe Yönelik Tutumlar, Yapısal Eşitlik Modeli, Lise Öğrencileri	Araştırma sonucunda geleceğe yönelik tutumlar ve öznel iyi oluş arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunurken, bu iki değişkenin okul tükenmişliği ile negatif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur.
Zekeriya Çam, Selahiddin Öğülmüş (2017)	Ma kale	Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği, Ölçme Araç Uyarlama	Araştırma sonucunda uyarlanan ölçeğin lise öğrencilerinin okul tükenmişliği düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu ortaya konmuştur.
Sümeyye Ulaş (2018)	Yük sek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Bilişsel Davranışçı Terapi, Psikoeğitim, Gömülü Karma Desen	Geliştirilen ve uygulanan bilişsel davranışçı terapi temelli okul tükenmişliği psikoeğitim programının ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği düzeylerini azaltmada etkili bir program olduğu ve nitel bulguların bu durumu teyit ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Galimzhan Okkassov (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Algılanan Sosyal Destek, Doyumu	Sosyal Yaşam	Yaşam doyumu puanları ve algılanan sosyal destek puanları ile okul tükenmişlik puanları arasında negatif yönlü ilişki olduğu; okul tükenmişliğinin algılanan sosyal destek ve yaşam doyumu tarafından anlamlı olarak yordandığı bulunmuştur.
Caner Şener (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Okul Tükenmişliği, Faktör Özellikleri, Tarzları, Kişilik	Beş Kişilik Mizah	Mizah tarzları, beş faktör kişilik özellikleri ve okul tükenmişliği boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulunmuştur.
Cahit Sunay (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Okul tükenmişliği, Dili ve Edebiyatı Dersi, Yordama	Türk Edebiyatı Tutum,	Türk Dili ve Edebiyatı dersi tutumu ile okul tükenmişliğinin negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.
Zeynep Demirel (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Özel okul Tükenmişliği, BİLSEM	Yetenek,	Özel yetenekli öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin çeşitli demografik özelliklerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
Osman Cırcır (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Ergen, Tükenmişliği, Aleksitimi, İklimi	Okul İklimi	Okul tükenmişliğinin, genel aleksitimi, okul iklimi ve algılanan akademik başarı ile anlamlı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur.
Bahre Dündar (2018)	Yüksek Lisans Tezi	Ergenlik, Tükenmişliği, Anne-baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Gelecek Beklentisi, Öğrencileri	Okul Anne-baba Tutumu, Sınav Gelecek Lise	Anne Baba tutumu, gelecek beklentisi, sınav kaygısı ile okul tükenmişliği arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.
Yunus Hastunç (2018)	Doğrudan Tezi	Okul Tükenmişliği, Okula Yabancılaşma, Motivasyonel Görüşme, Psikoeğitim		Psikoeğitim uygulaması sonucunda deney grubunun okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma düzeylerinin anlamlı olarak azaldığı, kontrol grubunda ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir.
Dilara Saka, Sabahat Burak (2018)	Master Tezi	Müzik Eğitimi, Müzik Dersi Yüklemeleri, Tükenmişliği	Eğitimi, Dersi Okul	Araştırma sonucunda öğrencilerin okul tükenmişlikleri ile müzik dersi yükleme düzeyleri arasında negatif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin okul tükenmişliklerinin müzik dersi öğrenme ortamına yüklemeleri tarafından yordandığı saptanmıştır.
Ayşe Aypay (2018)	Master Tezi	Ceza Hassasiyeti, Okul Tükenmişliği, Okula Yönelik Duygu, Okula Aidiyet Hissi.		Araştırma sonucunda öğrencilerin ceza hassasiyeti alt boyutları ile okul tükenmişliği düzeyleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğu ve ceza hassasiyetinin okul tükenmişliğindeki varyansın %40'ını açıkladığı bulunmuştur.

Zeynep Gündüz, Özyürek (2018)	Banu Arzu	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Anne-Baba Tutumu, Lise Öğrencileri	Öğrencilerin ders çalışmaktan kaynaklı okul tükenmişliği puanları diğer boyutlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu ayrıca ebeveyn tutumunu koruyucu ve otoriter olarak algılayan öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu, demokratik olarak algılayan öğrencilerin ise okul tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.
Şule Murat (2018)	Polat, Özdemir	Ma kale	Eğitim Stresi Okul Tükenmişliği Okula Yabancılaşma Ortaokul Öğrencileri	Araştırma sonucunda okul tükenmişliği, okul yabancılaşma ve eğitim stresi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş ve okul tükenmişliğinin ve eğitim stresinin okula yabancılaşmayı anlamlı olarak yordadıkları saptanmıştır.
Gülcihan Arkan, Sarıgöl Meryem Haney (2018)	Yaprak Ordin, Öztürk	Ma kale	Mesleki Değerler, Etik, Tükenmişlik, Hemşirelik Öğrencileri	Araştırma sonucunda hemşirelik bölümü öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin artmasıyla mesleki değerlerinin azaldığı bulunmuştur.
Levent Ali Karbeyaz (2018)	Deniz, Samet	Ma kale	Mesleki ve Teknik Eğitim, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Okul Tükenmişliği, Tükenmişlik	Erkek öğrenciler ödev yapmaktan tükenme ve ders çalışmaktan tükenme boyutlarında kız öğrencilerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları; ayrıca okulu istemeyerek tercih eden, akademik başarıları düşük olan ve disiplin cezası olan öğrencilerin daha yüksek düzeyde okul tükenmişliği yaşadıkları bulunmuştur.
Caner Bülent (2018)	Şener, Gündüz	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Mizah Tarzları, Öğrenci Tükenmişliği, Kişilik	Nevrotizm ile sorumluluk kişilik özelliklerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarını yordadığı, nevrozizm, sorumluluk ve kendini yıkıcı mizah tarzının düşük başarı algı boyutunu ve toplam okul tükenmişliği puanı üzerinde yordayıcı gücü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Şule Polat (2018)		Ma kale	Öğrenci, Ortaokul, Okula Yabancılaşma, Okul Tükenmişliği	Araştırma sonucunda Okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma arasında anlamlı ilişki bulunmuş olup okula yabancılaşmanın okul tükenmişliği tarafında yordandığı bulunmuştur.
Lokman Koçak, Seçer (2018)	İsmail	Ma kale	Okul Tükenmişliği, Depresyon, Kaygı	Araştırma sonucunda kaygı, depresyon ve okul tükenmişliği arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuş ve kaygı ve depresyonun okul tükenmişliği tarafından anlamlı olarak yordandığı bulunmuştur.
Zekeriya Selahiddin Öğülmüş (2018)	Çam,	Ma kale	Tükenmişlik, Okul Tükenmişliği Kuramları	Yapılan çalışma ile okul tükenmişliği Kaynakların Korunması Kuramı, Sosyal Bilişsel Kuram, Talepler- Kaynaklar Modeli, Gelişimsel Süreç Modeli ve Varoluşsal Bakış Açısı ile ele alınmış ve ilgili kuramlar ile okul tükenmişliği açıklanmıştır.

Katılımcılar: Çalışmanın araştırma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yönteminin kullanılması ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme de hedef araştırmacı tarafından belirlenmiş bir dizi örnekleme ölçütünü karşılayan bireylere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.122). Bu doğrultuda araştırmanın katılımcılarını belirlemek üzere okul rehber öğretmeni ve branş öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda katılımcıların

seçiminde dikkate alınan ölçütler 7 ve 8. sınıfa devam eden öğrenciler arasından rehber öğretmen ve branş öğretmenlerinin görüşlerine göre “okula karşı ilgisinde belirgin bir azalma olan, son bir içerisinde akademik görev ve sorumluluklarını yerine getirmede sorunlar yaşayan ve kişisel başarı algısını gerçekçi olarak değerlendirmede gözlenen öğrenciler” şeklinde ifade edilebilir. Çalışmanın birinci basamağında incelenen dokümanlar da örneklem yapısının ağırlıklı olarak ortaokul öğrencileri ve lise öğrencilerinden oluşmasından hareketle bu çalışmada da katılımcıların ortaokul öğrencilerinden seçilmesine karar verilmiştir.”

Bu kapsamda yukarıda verilen kriterleri taşıdığı belirlenen 14 öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların okul tükenmişliğinin temel göstergelerini taşıyıp taşımadıkları ayrıca araştırmacılar tarafından görüşme öncesinde incelenmiş ve görüşmeler bu aşamadan sonra yapılmıştır.

Araştırma Ortamı, Araştırma Süreci ve Araştırmacıların Rolü

Araştırma süreci iki basamaklı olarak gerçekleşmiştir. İlk olarak 2013-2018 yılları arasında yapılmış olan ve okul tükenmişliği anahtar kavramı ile ulaşılan 41 makale ve 20 tez içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara okul tükenmişliği olgusunu derinlemesine incelemeye olanak sağlayacak nitel araştırma yaklaşımı ile yürütölmüş herhangi bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu kapsam da okul tükenmişliği yaşadığı belirlenen ortaokul öğrencileri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Mülakatlar Erzurum ilinde bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde veri toplamak amacıyla yapılmış olan görüşmeler bireysel görüşmelere uygun olarak dizayn edilmiş olan okul rehberlik servisinde gerçekleştirilmiştir. Rehberlik servisinde görevli olan rehber öğretmen görüşmeler esnasında odasını araştırmacıya bırakmış ve görüşmeler araştırmacı ile öğrenci olacak şekilde bireysel olarak yapılmıştır. Öğrencilerin kendilerini açmaları noktasında bu görüşmelerin bilimsel bir çalışma haricinde onların aleyhinde bir kullanımının olmayacağı ifade edilmiştir. Veriler belirlenen öğrencilerden ilk olarak gönüllölük ilkesi gözetilerek ikinci olarak bu öğrencilerin velilerinin onayının alınması ile toplanmıştır. Ortalama olarak bir görüşme 15 dakika sürmüştür. Görüşmeler ses kaydına alınmış ve sonrasında transkript edilmiştir.

Bütün nitel araştırmalarda araştırmacı veri toplama ve veri analizi sürecinde temel araç olarak değerlendirilir. Nitel araştırmaların amacı anlamak olduğundan adapte olabilen ve anında tepki verebilen, sürece ilişkin bilgi sunabilen ve sözlü ve sözsüz iletim öğelerini kullanan bir insanın en ideal veri toplama aracı olduğu ifade edilmektedir (Creswell, 2013, s.15). Araştırmacı incelediği durumu veya olguyu dışarıdan gözlemlese bile veri toplama araçları veya veri analiz sürecinde kendi bakışına göre yorumlama yapacaktır. Bu nedenle nitel araştırma sürecinde tam bir nesnellikten söz etmek mümkün değildir. Fakat nesnellik uğruna veri kaynaklarından daha geçerli olarak elde edilen verilerin kaybedilmemesi gerekmektedir. Bu yönüyle nitel araştırma sürecinde var olan öznelliğin olumsuz bir araştırmacı davranışı olmadığı açık bir şekilde bulguları ortaya koymakta gerekli olan bir araştırmacı

davranışı olduğu savunulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 44).

Bu çalışma iki araştırmacı tarafından yürütülmüştür. İkinci araştırmacı (İkinci yazar) Atatürk Üniversitesinde Eğitim Bilimleri bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmakta olup çalışma alanları arasında okul tükenmişliği bulunmaktadır. Ayrıca araştırma yöntemleri ve istatistik uygulamaları da çalışma alanları içerisinde yer almaktadır. İkinci araştırmacı çalışmanın verilerin analizi ve raporlanması noktasında rol oynamış ve katılımcılar ile bir araya gelmemiştir. Birinci araştırmacı (Birinci yazar) rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde doktora eğitimine devam etmekte olup yüksek lisans tezinde okul tükenmişliği üzerine deneysel süreç içeren bir karma yöntem araştırması yürütmüştür. Araştırma sürecinde veri toplama sürecinin görece standart bir hale getirilmesini sağlamak için verilerin tamamı birinci araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme soruları alan yazına bağlı kalınarak hazırlanmış okul tükenmişliği konusunda uzmanlığı bulunan iki alan uzmanı ve bir araştırma yöntemleri uzmanı görüşleri ve dönütleri doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorulardan ikisi örnek olarak aşağıda verilmiştir:

1. *Okul ile ilgili son zamanlardaki yaşantılarını (hislerini, düşüncelerini vb.) anlatır mısın?*
2. *Okul ile ilgili görev ve sorumluluklarını (ödev, proje vb.) yerine getirme noktasında sorun yaşıyor musun? Eğer yaşıyorsan bu sorunları açıklayabilir misin?*

İlk olarak transkript edilen veriler her bir katılımcı K1, K2, K3, ..., K13, K14 olacak şekilde kodlanmıştır. Çalışmanın her iki boyutunda da verilerin çözümlenmesinde ise içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde yapılan temel işlem birbirine benzeyen kavramları çeşitli kategori ve temalarla bir araya getirmek ve bunları okuyucuların anlayabileceği şekilde düzenleyerek raporlamaktır. İçerik analizi temelde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanarak sunulması adımlarından oluşmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 242). Okul tükenmişliği fenomeninin yapısını ortaya koyma amacı taşıyan bu araştırmanın ikinci adımında toplanan veriler ilk olarak yazılı hale getirilmiş, birkaç defa okunmuş ve açık kodlamalar yapılmıştır. Daha sonra ilk kodlamalar üzerinde yinelenen kodlama süreçleri ile asıl kodlara ulaşılmış ve kategorilerin belirlenmesi amacıyla kodların birbiri ile olan ilişkisini gösteren *eksenel kodlama* yapılmış ve temalar oluşturularak ulaşılan bulgular raporlaştırılıp sunulmuştur.

İnandırıcılık, Teyit Edilebilirlik, Aktarılabilirlik İçin Alınan Önlemler

İnandırıcılık araştırmacının hem veri toplama sürecinde hem de veri analizi ve yorum sürecinde tutarlı olması olarak tanımlanan nicel yaklaşımlı araştırmalarda kullanılan iç geçerliğin nitel araştırmalardaki karşılığı olarak ifade edilmektedir (Merriam, 2013, s.203). Bunu sağlamak için araştırmacı ve veri kaynaklarının çeşitlemesine gidilmiştir. Araştırma sürecinde araştırmacılar her iki

basamak için birbirlerine geri dönütler sağlamışlardır. Ayrıca araştırmada veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve çalışmanın fenomenolojik desen de gerçekleştirilen ikinci basamağı inandırıcılığı sağlamak üzere alınmış bir önlem olarak değerlendirilebilir.

Bulgular

Çalışmanın Birinci Basamağı Olan Durum Çalışması ile Elde Edilen Verilerin Analizine İlişkin Bulgular

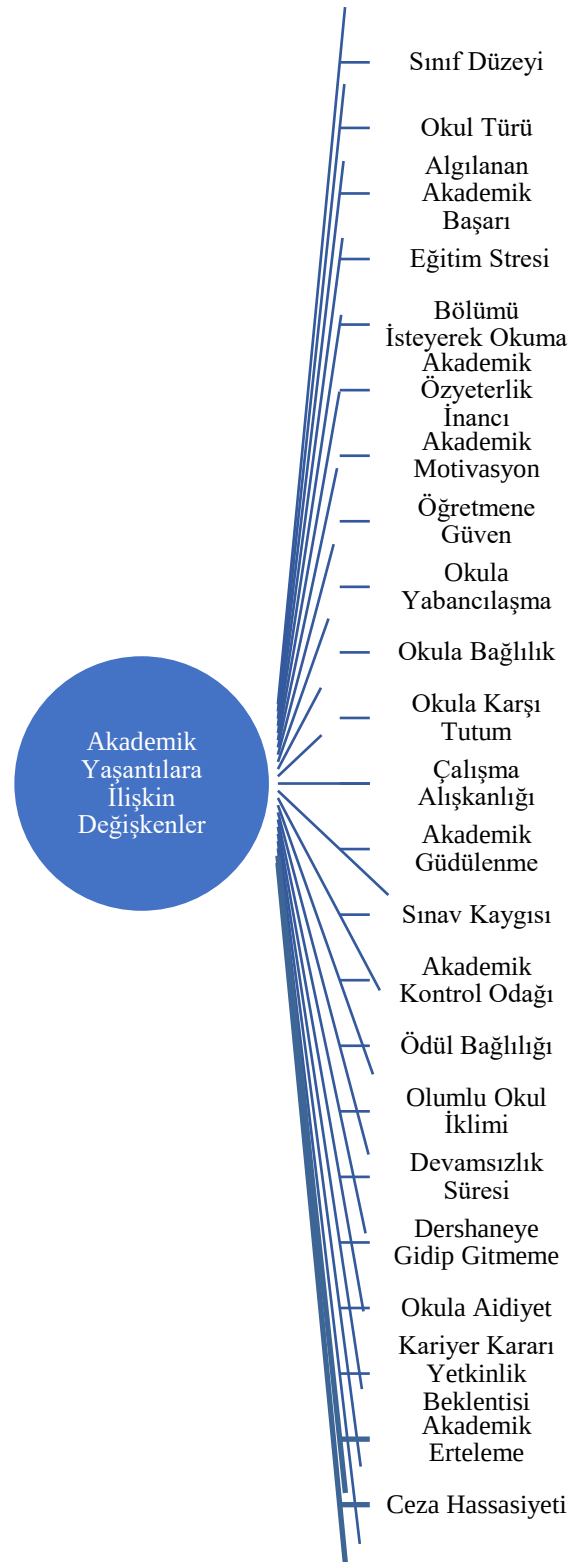
Şekil 2 ve Şekil 3’de görüldüğü üzere 2013-2018 yılları arasında okul tükenmişliği çalışmalarında sıklıkla ele alınan değişkenler psikolojik yaşantılara ilişkin değişkenler ve akademik yaşantılara ilişkin değişkenler olmak üzere iki tema altında sunulmuştur.

Psikolojik yaşantılara ilişkin değişkenler temasını oluşturan değişkenler; bağlanma stilleri, sosyal destek, mükemmeliyetçilik, psikolojik uyumsuzluk, depresyon, anksiyete, psikolojik yardım arama ihtiyacı, öznel iyi oluş, kendine saygı, öz yeterlik inancı, öz düzenleme, akran zorbalığı, yalnızlık, üst biliş, motivasyonel kararlılık, sosyal ilişki unsurları, zindelik, stresle baş etme, psikolojik dayanıklılık, siber zorbalık ve yaşam doyumu olarak sıralanabilir.

Akademik yaşantılara ilişkin değişkenler temasını oluşturan değişkenler temasını oluşturan kodlar ise sınıf düzeyi, okul türü, algılanan akademik başarı, eğitim stresi, bölüme isteyerek gelip gelmeme, akademik öz yeterlik inancı, akademik motivasyon, öğretmene güven, okula yabancılaşma, okula bağlılık, okula karşı tutum, çalışma alışkanlığı, kariyer kararı yetkinlik beklentisi, akademik güdülenme, sınav kaygısı, akademik kontrol odağı, ödül bağlılığı, olumlu okul iklimi, devamsızlık süresi, dershaneye gidip gitmeme, akademik erteleme, ceza hassasiyeti ve okula aidiyet olarak ifade edilebilir.

Şekil 2. Okul tükenmişliği ile ele alınan psikolojik yaşantılara ilişkin değişkenler

Şekil 3. Okul tükenmişliği ile ele alınan akademik yaşantılara ilişkin değişkenler

Okul tükenmişliği ile negatif ve pozitif ilişkili olan değişkenler nelerdir?

Araştırma sürecinde okul tükenmişliğine ilişkin çalışmaların büyük çoğunluğunun nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseninde yürütülmüş olması nedeniyle okul tükenmişliğinin negatif yönlü ilişkili olduğu değişkenler ve okul tükenmişliğinin pozitif yönlü ilişkili olduğu değişkenlere yer verilmiştir. Şekil 4’de görüldüğü üzere okul tükenmişliği ile pozitif yönde ilişkisi olan değişkenler; depresyon, anksiyete, psikolojik yardım arama ihtiyacı, okula yabancılaşma, akademik stres, psikolojik uyumsuzluk, ödevde ayrılan zaman, dışsal kontrol odağı, sınav kaygısı, siber zorbalık mağduru olma, eğitim stresi, anne baba tutumunun koruyucu ve otoriter olarak algılanması olarak sıralanmıştır. Okul tükenmişliği ile negatif yönde ilişkisi olan değişkenler ise psikolojik iyi olma, akademik güdülenme, öğretmene güven, okula karşı tutum, akademik başarı, öznel iyi oluş, kendine saygı, demokratik ebeveyn tutumu, okula bağlılık, akademik motivasyon, motivasyonel kararlılık, içsel kontrol odağı, okul iklimi, ebeveyn izlemesi olarak bulunmuştur.

Depresyon	Psikolojik İyi Olma
Anksiyete	Akademik Güdülenme
Psikolojik Yardım Arama İhtiyacı	Öğretmene Güven
Okula Yabancılaşma	Okula Karşı Tutum
Akademik Stres	Akademik Başarı
Psikolojik Uyumsuzluk	Öznel İyi Oluş
Ödevde Ayrılan Zaman	Kendine Saygı
Dışsal Kontrol Odağı	Demokratik Ebeveyn Tutumu
Akademik Başarı	Okula Bağlılık
Sınav Kaygısı	Akademik Motivasyon
Zorbalık Mağduru Olma	Motivasyonel Kararlılık
Eğitim Stresi	İçsel Kontrol Odağı
Anne Baba Tutumunun Koruyucu Ve Otoriter Olarak Algılanması	Okul İklimi
Akademik Erteleme	Ebeveyn İzlemesi
Saplantılı, Kayıtsız ve Korkulu Bağlanma	Akademik Öz Yeterlik
	Yaşam Doyumu

Şekil 4. Okul tükenmişliği ile pozitif ve negatif ilişkili olan değişkenler

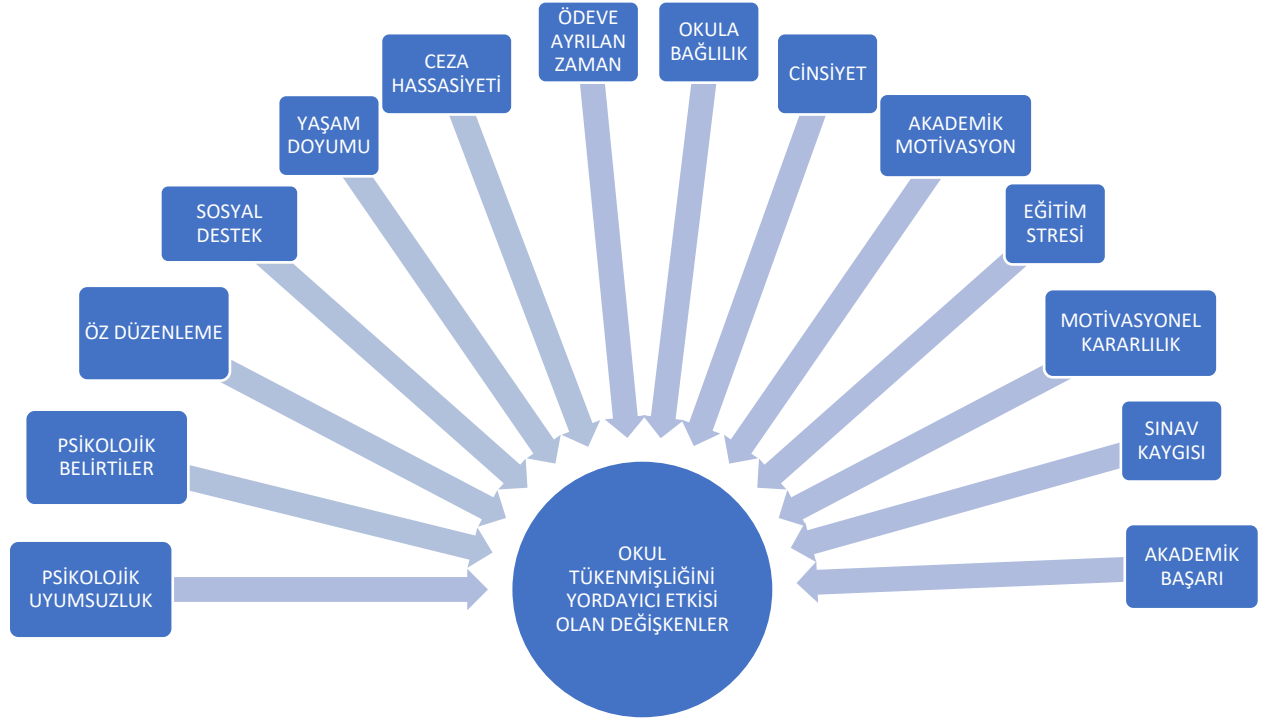
Okul tükenmişliğinin yordayıcı etkisi olan değişkenler ve okul tükenmişliğini yordayıcı etkisi olan değişkenler nelerdir?

Yordayıcı çalışmalar aralarında ilişki olduğu belirlenmiş olan değişkenlerden yordayıcı değişkenin yordanan değişkeni ne kadarını açıkladığını belirlemek üzere yapılan çalışmalardır. Bu araştırma sorusunda okul tükenmişliği ile aralarında ilişki olduğu belirlenmiş olan değişkenlere yönelik okul tükenmişliğinin yordayıcı rol oynadığı ve aynı zamanda okul tükenmişliğinin hangi değişkenler tarafından yordandığı ele alınmıştır. Bu kapsamda Şekil 5’de de görüldüğü üzere akademik erteleme, zindelik, akademik güdülenme, depresyon, anksiyete, okula yabancılaşma, yalnızlık, psikolojik yardım ihtiyacı, bağlanma stili, akademik erteleme, zindelik, akademik güdülenme, depresyon, anksiyete, okula yabancılaşma, yalnızlık, psikolojik yardım ihtiyacı okul tükenmişliği tarafından yordanan değişkenler olarak bulunmuştur.

Şekil 5. Okul tükenmişliğinin yordayıcı etkisi olan değişkenler

Okul tükenmişliğini yordayıcı olan değişkenler ise psikolojik uyumsuzluk, psikolojik belirtiler, öz düzenleme, sosyal destek, yaşam doyumu, ceza hassasiyeti, ödevi ayrılan zaman, okula bağlılık, cinsiyet, akademik motivasyon, eğitim stresi, motivasyonel kararlılık, sınav kaygısı, akademik başarı ve müzik dersi öğrenme ortamı olarak bulunmuş ve Şekil 6’da sunulmuştur.

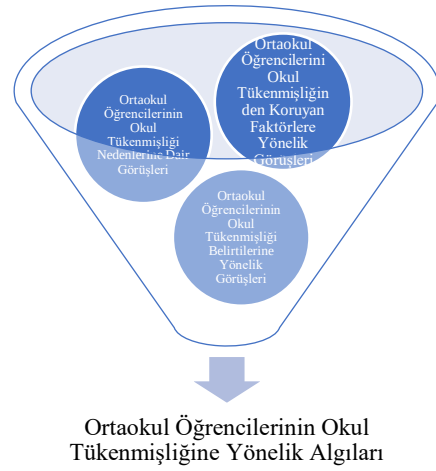

Şekil 6. Okul tükenmişliğini yordayıcı etkisi olan değişkenler

Araştırmanın kapsamına giren 20 tez ve 41 makalenin incelenmesi sonucunda bu çalışmaların büyük oranda ilişkisel tarama çalışması niteliğinde olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların okul tükenmişliğinin doğasını anlamamıza katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir. Özellikle yordayıcı ilişkileri belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmalar tam anlamıyla bir nedensellik ilişkisi vermesinde de okul tükenmişliğinin etkilendiği ve etkilediği değişkenleri anlamamıza olanak sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda alan yazındaki çalışmalar bağlamında psikolojik açıdan iyi oluş halini olumsuz yönde etkileyen değişkenlerin ve akademik olarak öğrenciyi yıpratıcı olan süreçlerin öğrencileri okul tükenmişliği karşısında savunmasız hale getirdiği söylenebilir. Özellikle depresyon, anksiyete veya stres kavramlarının okul tükenmişliğini hem yordayıcı hem de okul tükenmişliğini yordayan değişkenler arasında yer alması birbirleri ile yakından bağlantılı olduklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple stres ile baş etme becerileri ile duygu düzenleme becerilerinin okul tükenmişliği yaşanması noktasında koruyucu olabileceği bunlara ek olarak öz saygı, öz anlayış gibi kısaca kendine iyi davranma olarak karşımıza çıkan kavramlarında koruyucu nitelik taşıdığını söyleyebiliriz.

Çalışmanın İkinci Basamağı Olan Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerden Elde Edilen Verilerin Analizine İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ile okul tükenmişliği fenomeni okul tükenmişliği nedenleri, okul tükenmişliği belirtileri, okul tükenmişliğine karşı koruyucu faktörler olmak üzere 3 temaya ulaşılmış ve Şekil 7’de sunulmuştur.

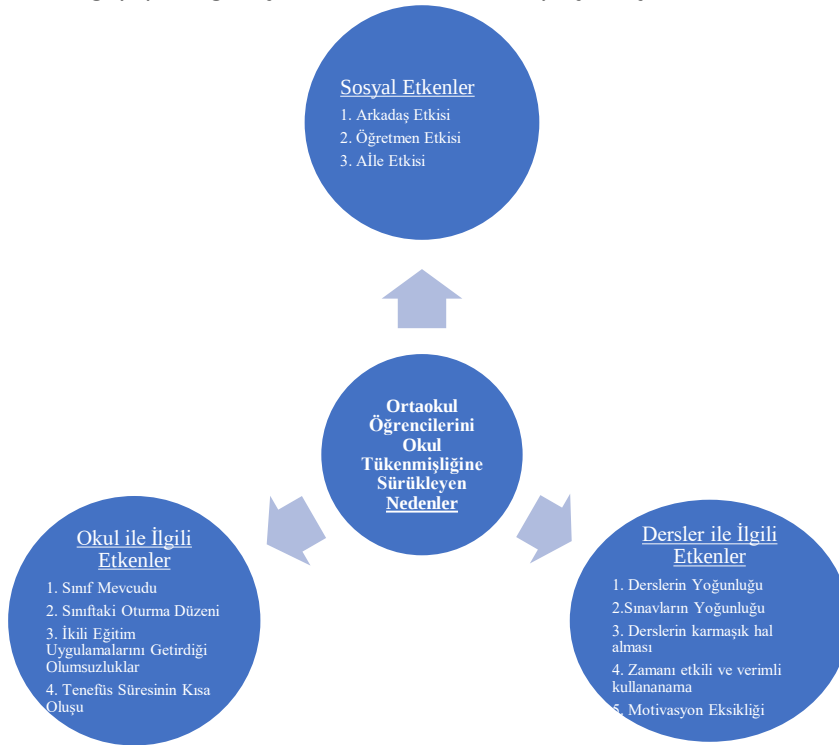

Şekil 7. Okul tükenmişliğine yönelik temalar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda oluşturulan temalar alt problem olarak ele alınmış ve elde edilen kod ve kategoriler doğrudan alıntılar ile sırası ile sunulmuştur.

Ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliği yaşamlarına zemin hazırlayan nedenler nelerdir?

Katılımcıların okul tükenmişliği yaşamlarına zemin hazırlayan nedenlere yönelik görüşleri ele alındığında Şekil 8’de görüldüğü üzere öğrencilerin okul tükenmişliği yaşamlarına zemin hazırlayan durumlar sosyal etkenler, okul ile ilgili etkenler ve derslerle ilgili etkenler olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Okul tükenmişliğine özellikle sosyal etkenlerin zemin hazırladığı yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Şekil 8. Öğrencilerin okul tükenmişliği yaşamlarına zemin hazırlayan nedenler

Tablo 2. Ortaokul Öğrencilerinin Okul Tükenmişliği Yaşamalarında Sosyal Etkenlere Dair Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Arkadaş etkisi	Sosyal destek	K3- “Arkadaşlarımla problemlerim vardı. Şimdi düzeldi aramız iyi. Derslerde artık daha iyi son sınavlarım yükseldi. İlk sınavlarım biraz düşüktü. Arkadaşlarımla iyi geçindiğim için okula olan ilgim arttı.”
	Dışlanma	K6- “Bu sene ilk 3-4 hafta gruplaşmalar oldu. Bende ara sıra dışlandım. Kendimi yalnız hissettim. Mesela okula hiç gelmek istemiyordum. Hatta gelmedim de birkaç gün sonra annemin zoruyla geldim.”
Öğretmen Etkisi	Öğretmenlerin onur kırıcı davranışları	K5- “İngilizce öğretmeni dersten atıyordu git nöbet tut diyordu. Ben nöbet tutmak istemiyordum. Matematik hocası yine azdığım zaman bağıryordu. Öğretmenim beni arkadaşlarımdan içinde küçük düşürüyor geri zekâlı diyor. Arkadaşlarıma Burak ne derse he deyin geçin diyordu.”
	Öğrencinin öğretmen tarafından görmezden gelinmesi	K1- “Mesela şimdi daha az söz hakkı veriyorlar. Bazen görmüyorlar beni.” K4- “Mesela ben dersten çıkınca hocaya iyi günler falan deyince yüzüme bakmıyor bile. Derste konuştuğumu düşünüp kızıyor. O yüzden aramız iyi değil.”
	Öğrencinin öğretmen yetersizliğine dair algısı	K1- “İngilizce dersinde hoca iyi anlatamıyor. Mesela hep kelime ezberletiyor.” K9- “Hocalar bazen dersi yeterli anlatmıyorlar. Anlamadığımız konuları tekrar etmiyorlar.”
	Öğretmenin öğrenciden beklentileri	K9- “Mesela bazı hocalarımız bizi yeterince dinlemiyor. Eksik buluyorlar mesela din hocası ezber yapıyorum diyor ki daha fazla çalış gel.” K10- “Okulu sevmiyorum hocam. Dersler sıkıcı geliyor. Öğretmenlerin beklentileri biraz fazla sınav var. Sürekli test çözmemizi istiyorlar. Toplantılarda mesela ailemize de diyorlar çok çalışınlar o kadar hocam.”
	Aile etkisi	K1- “Yani hocam ailemin beklentileri yüksek. Ama ben derslerde başarısızım biraz. İyi yerlere gelmemi istiyorlar. İyi bir liseye iyi bir üniversiteye iyi bir mesleğe sahip olmamı istiyorlar, iyi bir liseye gidemem. İyi bir meslek sahibi olmak için çok çalışmak çok okumak lazım bunları yapmak içinde azim lazım. Ben bunları yapamayabilirim.”
Aile etkisi	Aile beklentilerinin öğrenci tarafından yüksek olarak algılanması	K1- “Yani hocam ailemin beklentileri yüksek. Ama ben derslerde başarısızım biraz. İyi yerlere gelmemi istiyorlar. İyi bir liseye iyi bir üniversiteye iyi bir mesleğe sahip olmamı istiyorlar, iyi bir liseye gidemem. İyi bir meslek sahibi olmak için çok çalışmak çok okumak lazım bunları yapmak içinde azim lazım. Ben bunları yapamayabilirim.”
	Akranlar arasında kıyaslanma	K8- “Arkadaşlarımla kıyaslıyor ailem beni. Arif gibi olmamı istiyorlar hep.” K2- “TEOG beni korkutmuyordu da çevremdeki insanların söyledikleri insanın biraz ağırına gidiyor bence. Aslında TEOG’u biliyorum kolay bir sınav yapabilirim. Ama etrafımdaki insanlar sınavı benim için itici hale getiriyorlar. Mesela halam İstanbul’da oğlu sınava girdi şimdi iyi bir lisede. Benim başarılı olamayacağımı düşünüyorlar hem baba tarafım hem anne tarafım.”

Tablo 2’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği yaşamalarına zemin hazırlayan nedenler olan sosyal etkenlerin arkadaş etkisi, öğretmen etkisi ve aile etkisi olmak üzere üç kategori etrafında toplanmış ve her kategoriye ait kodlar çıkarılmıştır. Katılımcıların okul tükenmişliği yaşamalarına neden olan sosyal etkenler alt temasında sosyal destek ve öğretmenlerin onur kırıcı davranışları olan kodun sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Bu doğrultuda akran grupları

arasındaki ilişki ve iletişim problemlerinin, öğretmen ve ebeveyn beklentilerinin, ebeveynlerin diğer çocuklarla kıyaslama davranışlarının, öğretmenlerin öğrencileri duygusal bağlamda olumsuz etkileyen tutum ve cezaya dayalı yaklaşımlarının okul tükenmişliği üzerinde belirgin bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Okul Tükenmişliği Yaşamalarında Okul ile İlgili Etkenlere Dair Görüşleri

Kategoriler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Sınıf mevcudunun fazla oluşu	K12- "Sınıflarımızın kalabalık olması.. (44 kişi) Sesli oluyor konuları anlamakta zorluk çekiyorum. Not ortalamam çok düştü. Sınıf çok ses yapıyor. 98'di 89'a düştü."
Sınıftaki oturma düzeni	K6- "Derslere karşı ilgim azaldı. Çünkü arka sırada oturuyordum. İlk yazılılarım 20'lerdeydi. En yükseği 45'ti. Artık ön sırada oturuyorum ve son sınavlarım yükseldi."
İkili eğitim uygulamaları	K7- "Diyorum bu okul neden 7.30'da başlıyor keşke 08.00 olsaydı." K5- "Hocam sabahları oluyor okula gelirken kendimi uykusuz hissediyorum. Akşam 8-9'da uyuyorum ama alamıyorum uykumu. Sabah kalkıyorum ama sarhoş gibi oluyorum hocam kıyafetlerimi giyinirken zorlanıyorum. 10'a kadar uyuyacağım ki uykumu alayım." K10- "Sabah erken saatte okulun olması hocam. Sabah uyanmakta zorlanıyorum. Okula gelmek istemiyorum ara sıra. Uykusuz olduğum için."
Teneffüs süresinin yetersizliği	K10- "Süresi ara sıra sıkıyor. Teneffüs az hocam. Teneffüs oluyor ya direkt hemen öbür derse geçiyoruz. Mesela aşağı indiğimizde hemen zil çalıyor. O yüzden dersler de sıkılıyor peş peşe olduğunda."

Tablo 3'te görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği yaşamalarına zemin hazırlayan nedenler olan okul ile ilgili etkenlerin sınıf mevcudunun fazla oluşu, sınıftaki oturma düzeni, ikili eğitim uygulamaları, teneffüs süresinin yetersiz oluşu olmak üzere dört kategori etrafında toplanmıştır. Katılımcıların okul tükenmişliği yaşamalarına neden olan okul ile ilgili etkenler alt temasında sınıf mevcudunun fazla oluşu ve ikili eğitim uygulamaları kategorilerinin sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Sınıf mevcudunun fazla olması ve buna bağlı olarak oturma sınıf yönetiminin güçleşmesinin de okul tükenmişliği noktasında tetikleyici rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca ders aralarında verilen sürenin yetersiz oluşunun derslere ilişkin bıkkınlığın egemen olmasında önemli bir etken olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4. Ortaokul Öğrencilerinin Okul Tükenmişliği Yaşamalarında Dersler ile İlgili Etkenlere Dair Görüşleri

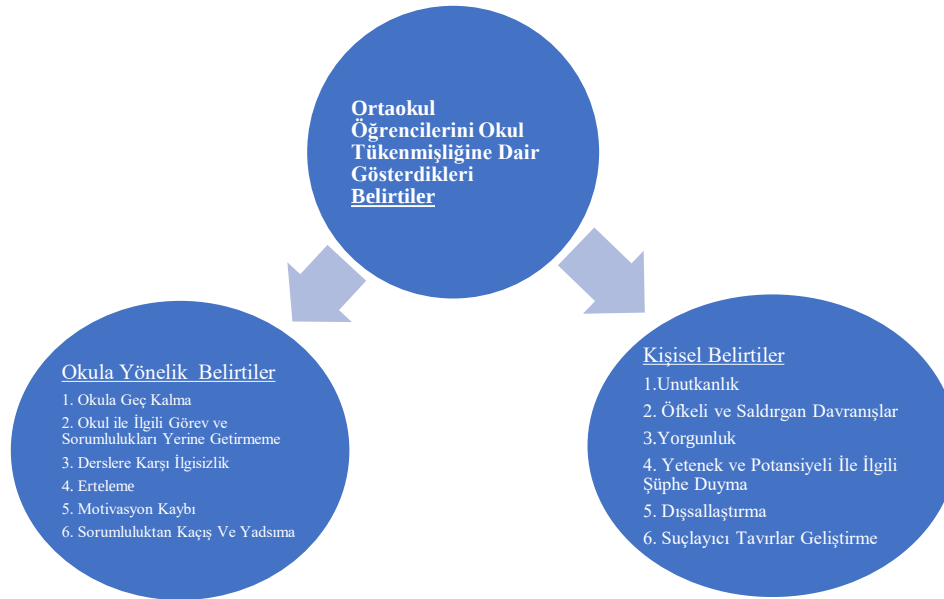
Kategoriler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Derslerin yoğunluğu	K6- "Ama son zamanlarda konular fazla bir derste bir konu geçiyoruz dersler 40 dakika değil bir buçuk saatmiş gibi geliyor bana. Eve gidince de bitkin düşünüyorum. Hemen uyuyorum."
Sınavların Yoğunluğu	K7- "Öğretmenler çok fazla sıkıyor. Quizden sınavdan gözümüzü açamıyoruz. Ben ilkokulda hiç 40 almamıştım. Ama ortaokulda 40 almaya başladım. Burada da iki defa 40 aldım. Ailem biraz tepki gösterdi neden düşük aldım diye. Düşük not aldığım zaman aileme söylemekten utaniyorum."
Derslerin karmaşık hal alması	K4- "Bilmiyorum hocam fende şu formüller filan karmaşık geliyor bana biraz."
Zamanı etkili ve verimli	K1- "Mesela hoca dönem başında verdiği ödevi okulların kapanmasına 1 hafta kala getirdim. Yani hocam yapmayı unutuyorum veya sınavlar oluyor"

kullanamama	<i>zaman bulamıyorum.”</i>
Motivasyon eksikliği	<i>K8- “Bazı konuları anlamıyorum. Dersleri tam dinlemiyorum. Başka şeylerle oyalanıyorum. Bazen bir kağıtla, resim çizdiğim oluyor bazen. Bazı konular oluyor arkadaşlarla konuşmak istediğim o yüzden dinlemiyorum. Özellikle çok fazla yazı yazdığımız derslerde mesela matematik çok sıkılıyorum. Öğretmen gelmeyenler olunca konuları tekrar ediyor o zaman da çok sıkılıyorum.”</i>

Tablo 4’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği yaşamalarına zemin hazırlayan nedenler olan dersler ile ilgili etkenlerin derslerin yoğunluğu, sınavların yoğunluğu, derslerin karmaşık hal alması, zamanı etkili ve verimli kullanamama ve motivasyon eksikliği olmak üzere beş kategori etrafında toplanmıştır. Katılımcıların okul tükenmişliği yaşamalarına neden olan okul ile ilgili etkenler alt temasında motivasyon eksikliği kategorisinin sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Öğrencilerin özellikle matematik ve fen bilimleri alanlarındaki ders içeriklerinin soyut kavramlara doğru yönelmeye başlaması ve buna bağlı olarak öğrenme süresinin uzadığı ifade edilmiştir. Bir üst eğitim kurumuna geçiş esnasında yapılan sınavlara hazırlık için görüşmelerin yapıldığı okulda her bir öğretmenin belli bir sayıda öğrenciye danışmanlık yaptığı ifade edilmiştir. Bu noktada öğretmenlerin grupları arasında da kıyaslanmaların olduğu gözlenmiştir. Tüm bu faktörler birleşince de öğrencilerin motivasyon eksikliğine ve daha ilerisi olarak okul tükenmişliği yaşamalarına zemin hazırlamaktadır.

Ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliğine dair gösterdikleri belirtiler nelerdir?

Katılımcıların okul tükenmişliği belirtilerine yönelik görüşleri ele alındığında Şekil 9’da görüldüğü üzere öğrencilerin okul tükenmişliği yaşadıklarını gösteren belirtiler okula yönelik belirtiler ve kişisel belirtiler olmak üzere iki alt temada ele alınmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda okul tükenmişliğinin özellikle kişisel belirtilerle ortaya çıktığı görülmüştür.

Şekil 9. Öğrencilerin okul tükenmişliğine dair gösterdikleri belirtiler

Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Okula Yönelik Okul Tükenmişliği Belirtilerine Dair Görüşleri

Kategoriler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Okula Geç Kalma	K1- "Akşam 7-8 olunca çok yorgunsam hemen uyuyorum ve okula hep geç kalıyorum. Derse geç giriyorum."
Okul ile İlgili Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirmeme	K3- "Çok çalışmam gerekiyor. Ama canım istediği zaman çalışıyorum. Diğer günler çokta çalışmıyorum. Ders çalışmadığım zaman televizyon izliyorum bazen kitap okuyorum. Oyun oynamak ders çalışmaktan daha eğlenceli."
Derslere Karşı İlgisizlik	K9- "Ders bana çok sıkıcı geliyor. Öğretmenin anlatmasını seviyorum ama derse karşı hiç ilgim yok."
Erteleleme	K6- "Mesela hoca okulun ilk haftalarında bileşik makine örneği yapın dedi. Bende erteledim yapmayı hep. Aileme de söylemediğim ödevim olduğunu. En son hoca mecburi deyince bende dün akşam yapıp getirdim."
Motivasyon Kaybı	K7- "Ödevlerimde bazen oluyor. Sınavlarda bazen kendimi odaklıyorum. Derse başlamadan önce plan yapıyorum ama dersin başına oturunca o planlar yok olup gidiyor sıkılıyorum. Daha eğlenceli şeyler yapmak istiyorum. İşte kağıt makas keseyim şekiller yapayım istiyorum. Duygularımı ifade edebilmek için aklıma geldikçe şiir yazıyorum. Bi de sevdiğim öğretmenlerin dersine daha fazla çalışmak istiyorum."
Sorumluluktan Kaçış ve Yadsıma	K10- "Yorgun oluyorum öğlen gidince uyuyorum. Akşam olunca da çalışmıyorum. Televizyon izliyorum, bilgisayarla oynuyorum sonra vakit gelince de uyuyorum. Ders çalışmayı sıkıcı buluyorum." K4- "Hocam yeterli değil ama ne bileyim şeytana mı uyuyorum nedir hiç içimden gelmiyor ders çalışmak. Mesela dışarı çıkmak isterim çalışmak yerine."

Tablo 5’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin okula yönelik okul tükenmişliği belirtileri okula geç kalma, okul ile ilgili görev ve sorumlulukları yerine getirmeme, derslere karşı ilgisizlik, erteleme, motivasyon kaybı ve sorumluluktan kaçış ve yadsıma olmak üzere altı kategori etrafında toplanmıştır. Katılımcıların okula yönelik okul tükenmişliği belirtileri alt temasında motivasyon kaybı ve okul ile ilgili görev ve sorumlulukları yerine getirmeme kategorilerinin sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Özellikle test çözmeye odaklı olan ödevlerin süreklilik göstermesi öğrencilerde bıkkınlığa yol açmaktadır. Okulda yoğun geçen ders saatleri ile evde geçen zamanın büyük çoğunluğunda benzer şeylerin yapılması öğrencilerin dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılayamamalarına neden olmaktadır.

Tablo 6. Ortaokul Öğrencilerinin Kişisel Okul Tükenmişliği Belirtilerine Dair Görüşleri

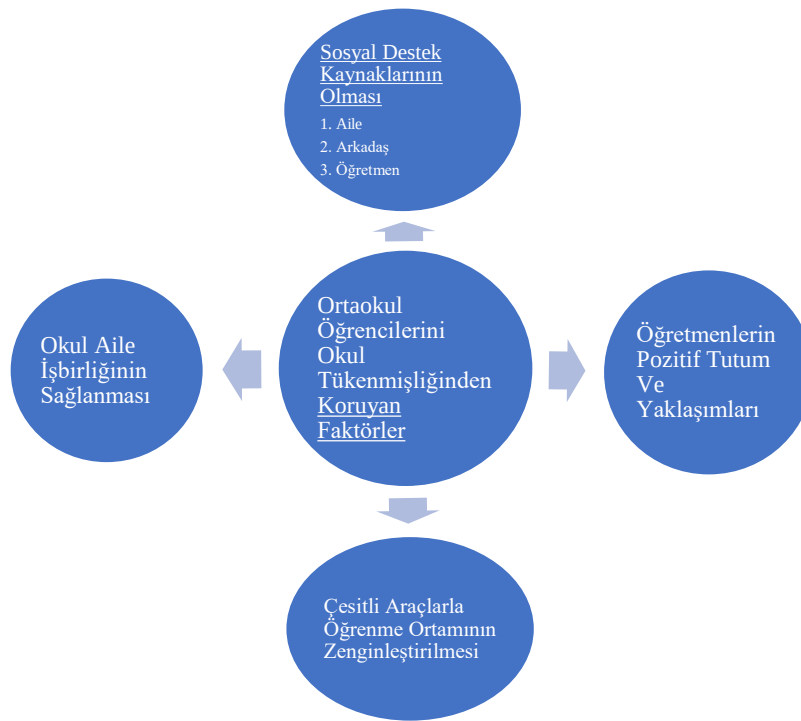
Kategoriler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Unutkanlık	K1- "Yapmayı unutuyorum veya yapmayı geciktiriyorum. Mesela hoca dönem başında verdiği ödevi okulların kapanmasına 1 hafta kala getirdim. Yani hocam yapmayı unutuyorum veya sınavlar oluyor zaman bulamıyorum." K13- "Okuldan gelir gelmez ödev yapıyorum ki sonraya kalmasın. Sonraya kalınca unutuyorum yapmayı. Hoca kızıyor. Onun için ilk ödevimi yapıyorum. Bazen fazla geliyor ödevler. Ailem ödev haricinde test çözüp kitap okumamı istiyor ama ben bıkiyorum. Çünkü aynılarını okulda yapıyoruz."
Öfkeli ve Saldırgan	K5- "Mesela bugün derste arkadaşşıma bir şey dedim kolumdan tuttu deftere kafamı vurdu. Ben 'bana vurmaya hakkınız yok ben size vuruyor muyum dedim' o

Davranışlar	<i>da beni sınıftan çıkardı. Hocam bende ona vurmak istiyorum. Mesela 3-4 ay önce sınıftayız hoca geldi sopayla vurdu arkadaşım ile konuştum diye bende sinirlendim omzuna vurdum sıraya çarptı. Beni dersten attı.”</i> <i>K1- “Yani nasıl anlatsam ki hocam çok kavgalar yaşadım arkadaşlarımla. Mesela hocam bu yüzden hocaların gözünden düştüm. Kavga ederek kendimi çok küçük düşürdüm ve çok üzuldüm.”</i>
Yorgunluk	<i>K2- “Sınavlardan düşük alıyorum. Bu sefer çok çalışmak istiyorum bu sefer yorgun düşünüyorum. Başka şeyler yapmak istiyorum mesela kitap okumak istiyorum ama yorgun olduğum için uyukuyorum okuyamıyorum. Test çözmek istediğimde sıkılıyorum ve uyumak istiyorum, çözemiyorum.”</i> <i>K10- “Yorgun oluyorum öğlen gidince uyuyorum. Akşam olunca da çalışmıyorum. Televizyon izliyorum, bilgisayarla oynuyorum sonra vakit gelince de uyuyorum. Ders çalışmayı sıkıcı buluyorum.”</i>
Yetenek ve Potansiyeli ile İlgili Şüpheli Duyuma	<i>K10- “Çalışma isteğim gelmiyor. Yerine getirebileceğimi sanmıyorum hocam. Bir doktor olabilir miyim sanmıyorum.”</i> <i>K2- “Kendime güvenmiyorum. Fen lisesini falan kazanamayacağım. Özellikle fen lisesini kazanmamı doktor olmamı istiyorlar. Derse başladığım anda kazanamayacağım, iyi bir mesleğe sahip olamam diye düşünüyorum çok sıkılıyorum aslında ders çalışmak kitap okumak bana çok yorucu geliyor. Ders çalışmaya devam ediyorum ama isteksizce.”</i> <i>K8- “Mesela sınava girmeden önce ben yine kötü not alıcam diyorum. Kendime güvenmiyorum.”</i>
Dışsallaştırma	<i>K1- “İngilizce dersinde hoca iyi anlatamıyor. Mesela hep kelime ezberletiyor.”</i> <i>K14- “Sınıfta konuşanlar ön sıralara alınsa çok daha etkili olur.”</i>
Suçlayıcı Tavrılar Geliştirme	<i>K6- “Mesela İngilizce öğretmeni kızlara hiçbir şey demiyor ama erkeklere karşı argo konuşuyor vuruyor bize. Hakaret ediyor. Kızlar konuşuyor ama hep erkeklere kızıyor nedense. Böyle olunca ben dersleri dinlemek istemiyorum.”</i>

Tablo 6’da görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliğine yönelik gösterdikleri kişisel belirtiler unutkanlık, öfkeli ve saldırgan davranışlar, yorgunluk, yetenek ve potansiyeli ile ilgili şüpheli duyuma, dışsallaştırma ve suçlayıcı tavrılar geliştirme olmak üzere altı kategori etrafında toplanmıştır. Katılımcıların okul tükenmişliğine yönelik gösterdikleri kişisel belirtiler altı temasında yetenek ve potansiyeli ile ilgili şüpheli duyuma, unutkanlık ve yorgunluk kategorilerinin sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Öğrencilerin kendilerine güven geliştirmeleri onların hem çalışma istekleri üzerinde hem de yetenek ve potansiyelleri ile ilgili şüphelerinin aşılmasında önemli rol oynayacağı değerlendirilmiştir. Aksinin olmasıyla öğrencilerin öğretim ortamını sabote edecek şekilde davrandıkları ve sorumluluğu karşı tarafa yüklediği görülmüştür.

Ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliğinden koruyan faktörler nelerdir?

Katılımcıları okul tükenmişliğinden koruyan faktörlere yönelik görüşleri ele alındığında Şekil 10’da görüldüğü üzere öğrencilerin okul tükenmişliğinden koruyan faktörler sosyal destek kaynaklarının olması, okul aile iş birliğinin sağlanması, çeşitli araçlarla öğrenme ortamının zenginleştirilmesi ve öğretmenlerin olumlu tutum ve yaklaşımları olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Sosyal destek kaynağının olması ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliğine karşı koruyan önemli bir faktör olduğu yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Şekil 10. Ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliğinden koruyan faktörler

Tablo 7. Ortaokul Öğrencilerinin Okul Tükenmişliğine Karşı Koruyucu Faktörlere Dair Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Sosyal Destek Kaynaklarının Olması	Aile	K9- "Artık daha çok çalışıyorum. Ailem daha çok ilgileniyor. Önceki yıllara göre şimdi daha çok ilgileniyorlar."
	Arkadaş	K6- "Ortama bağlıyorum. Şimdi arkadaş ortamımız daha iyi. Hep birlikte okula geliyoruz. O yüzden daha istekliyim." K3- "Son zamanlarda okula olan ilgim arkadaşlarım ile iyi geçindiğim için arttı. Derslerde de daha iyiyim."
	Öğretmen	K5- "Murat hocanın tavrı iyiydi sen bana bir adım gelirsene ben sana on adım gelirim diyordu."
Okul Aile İşbirliğinin Sağlanması		K5- "Okula severek isteyerek geliyorum. Sebebi hocam babam geldi. Müdür ve müdür yardımcısı ile konuştular. Ondan sonra söz verdim."
Çeşitli Araçlarla Öğrenme Ortamının Zenginleştirilmesi		K14- "Matematik öğretmeni morpa campüsten oyunlarla öğretiyordu yüzden seviyorum oyunla olsa İngilizceyi de çok severim." K8- "Özellikle çok fazla yazı yazdığımız derslerde mesela matematik çok sıkılıyorum. Öğretmen gelmeyenler olunca konuları tekrar ediyor o zaman da çok sıkılıyorum." K11- "Yazı yazmak bana fazla geliyor bu sebeple de Türkçeyi sevmiyorum. "
		K7- "Bir de e-okula girdiğim de baktım ki öğretmenler fazla not vermiş, sözlü notlarımı yükselmiş o yüzden şimdi öğretmenlerimi seviyorum. Derslerime daha çok çalışmaya başladım."
Öğretmenlerin Pozitif Tutum ve Yaklaşımları		

Tablo 7’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerini okul tükenmişliğinden koruyan sosyal destek kaynaklarının olması, okul aile iş birliğinin sağlanması, çeşitli araçlarla öğrenme ortamının zenginleştirilmesi ve öğretmenlerin olumlu tutum ve yaklaşımları olmak üzere dört kategoride toplanmıştır. Sosyal destek kaynaklarının olması kategorisi aile, arkadaş ve öğretmen olmak üzere üç kod etrafında ele alınmıştır. Katılımcıların okul tükenmişliğinden korunmasında etkili olan sosyal destek kaynaklarının olması ve çeşitli araçlarla öğrenme ortamının zenginleştirilmesi kategorilerinin sıklıkla tekrar edildiği görülmüştür. Koruyucu faktör olarak sıralanan kodların aslında diğer kodlarla uyum gösterdiğini söyleyebiliriz. Görüşme sırasında öğrenme ortamlarında öğretmenlerin öğrenciye yaklaşımlarının yapıcı ve ılımlı olması öğrencinin öğretmeni sevmesine ve dolaylı olarak da dersi sevmesine giden yol olarak ifade edilmiştir. Anne babaların okul personeliyle iletişim halinde olması da yine çocuğu olumsuz birtakım yaşantılardan uzaklaştırıcı etkisi olan durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

İki basamaklı olarak yürütülen bu çalışmanın ilk basamağında 2013-2018 yılları arasında okul tükenmişliği ile ilgili olarak yapılmış olan tez ve makalelerin içerik analizi ile ele alınması amaçlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda çalışmaların büyük çoğunluğunun ilişkisel tarama yönteminde yapılmış çalışmalar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmanın birinci basamağında ulaşılan sonuçlar; *okul tükenmişliği ile ilişkili olan psikolojik ve akademik yaşantılara ilişkin değişkenler, okul tükenmişliği ile pozitif ve negatif yönlü olan değişkenler ile okul tükenmişliğini yordayıcı etkisi olan ve okul tükenmişliği tarafından yordanan değişkenler* şeklinde temalaştırılmaya gidilmiştir.

Çalışmanın ikinci basamağında ise alan yazın incelemesinde okul tükenmişliğini nitel yaklaşımlar ile ele alan bir araştırma sonucun ulaşılamamış olunmasından hareketle hem çalışmanın birinci basamağında elde edilen verilerin *inandırıcılığını* artırmak hem de okul tükenmişliğini deneyimleyen öğrencilerin bu yöndeki yaşantılarını analiz etmek amacıyla fenomenolojik bir çalışma yürütülmüştür. Bu basamakta ulaşılan sonuçlar okul tükenmişliği olgusunun üç bileşen etrafında toplandığını göstermiştir. Bunlar; *okul tükenmişliğine zemin hazırlayan etkenler, okul tükenmişliğinin belirtileri ve okul tükenmişliğine karşı koruyucu faktörler*.

Yapılan görüşme ve incelenen dokümanlardan okul tükenmişliğinin yaşanması noktasında rol oynayan değişkenlerin *arkadaş, öğretmen ve aile etkisi, motivasyon kaybı/ eksikliği, sınavların yoğunluğu ve yaşanan sınav kaygısı, akademik güdülenme, okula yabancılaşma, depresyon, anksiyete ve akademik stres* olduğu belirlenirken, okul tükenmişliğinin yaşanması noktasında koruyucu rol oynayan değişkenlerin ise *psikolojik iyi oluş, içsel kontrol odağı, akademik güdülenme, okula bağlılık, öğretmene güven, okul aile işbirliği, öğretmenlerin pozitif tutum ve yaklaşımları, sosyal destek kaynakları, olumlu okul iklimi, akademik öz yeterlik inancı ve öz düzenleme becerileri* olduğu bulunmuştur.

Görüşmelerden elde edilen bulgulara *yetersiz sosyal destek, öğretmenlerin pozitif yaklaşımları, öğretmenler tarafından görmezden gelinmesi, ailenin öğrenciden beklentilerinin yüksekliği, akranlarla kıyaslanma, derslerin yoğunluğu, zamanı verimli kullanamama, motivasyon eksikliği, yeterliklerinden şüphe duyma, akademik erteleme, unutkanlık, sorumluluk almaktan kaçınma, öğrenme ortamının zenginleştirilmemesi ve okul aile işbirliğinin zayıflığı* kodları ön plana çıkmış ve bu kodlardan *sosyal destek, öğretmen yaklaşımları, yetkinlik inancı, motivasyon, okula yönelik tutum, ve ailenin tutumu* doküman incelemesinde ulaşılan temalar ile örtüşürken, *psikolojik belirtiler, psikolojik yardım arama ihtiyacı, bağlanma stilleri, okul bağlılığı, üst biliş, öz düzenleme, öznel iyi oluş, depresyon, anksiyete ve eğitim stresi* farklı kodlar olarak farklı veri kaynaklarından elde edildiği görülmüştür.

Çapri ve Yedigöz-Sönmez (2013) ve Seçer (2015) psikolojik uyumsuzluğun boyutları olan depresyon, anksiyete ve stresin

okul tükenmişliğini anlamlı olarak yordadığını bulgularken Koçak (2016) ise depresyon ve anksiyetenin okul tükenmişliği tarafından anlamlı olarak yordandığını belirlemiştir. Dolayısıyla okul tükenmişliği ile psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkilerde belirsizlik olduğu ve bu durumun farklı araştırma süreçleri ile ele alınmasının olası ilişki ağlarını belirginleştirmesi bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte psikolojik uyumsuzluğun bir diğer boyutunu oluşturan akademik stresin okul tükenmişliğinin önemli bir yordayıcısı olduğunu gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Çam, Deniz & Kurnaz, 2014; Özdemir & Özdemir, 2015; Akpınar, 2016; Polat & Özdemir, 2018; Sarıçam, Çelik & Sakız, 2017). Buna ek olarak stres ile baş etme programının öğrencilerin okul tükenmişliği düzeylerini azalttığı da bulgulanmıştır (Yedigöz-Sönmez & Çapri, 2013). Ayrıca okul tükenmişliğinin öğrencilerde okula yabancılaşma üzerinde yordayıcı etkisi de belirlenmiş olmasına karşın (Polat & Özdemir, 2018) bu yönde ki çalışmaların tutarlı sonuçlar ortaya koymadığı anlaşılmaktadır. Atik (2016) tarafından yapılan çalışmada okula yabancılaşmanın okul tükenmişliğinin yordayıcısı olduğu belirlenirken Polat (2018) ise okula yabancılaşmanın okul tükenmişliğinin yordayıcısı olduğunu belirlemiştir. Okula yabancılaşma, Çağlar (2012) tarafından öğrencilerin okula ve okulla ilgili aktivitelere karşı olumsuz bir tutum geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu araştırmanın fenomenolojik boyutunda *okul tükenmişliğinin belirtileri* teması kapsamında elde edilmiş olan *okula geç kalma, okul ile ilgili görev sorumlulukları yerine getirmeme, derslere karşı ilgisizlik, sorumluluktan kaçış ve yadsıma* kodları çerçevesinde ulaşılan sonuçların Polat (2018)'in çalışması ile örtüştüğü söylenebilir. Bu bakımdan araştırmanın fenomenolojik boyutunda ulaşılmış olan sonuçların ilgili alan yazında nicel çalışmalar ile ulaşılmış sonuçların teyit edilmesi ve açıklanması noktasında önemli bir olanak sağladığı değerlendirilmektedir. Polat (2018)'in çalışmasını destekler nitelikte Hastunç (2018) tarafından okula yabancılaşma belirtilerini azaltmaya yönelik olarak geliştirilen psikoeğitim uygulamasının öğrencilerde okul tükenmişliğini azaltmada da etkili sonuçlar ortaya koyduğunu gösteren çalışmaların okula yabancılaşmanın rolünü belirginleştirdiği düşünülmektedir.

Alan yazında okul tükenmişliği ile yordayıcı ilişkileri ele alınan bir diğer değişken okula bağlanmadır. Okula bağlanma konusunda da farklı çalışmalardan farklı sonuçlar elde edildiği gözlenmiştir. Bu bağlamda Özdemir (2015) ve Şahan ve Duy (2017) okula bağlanmanın okul tükenmişliğinin yordayıcısı olduğunu buna karşın Altuntaş ve Sezer (2017) okul tükenmişliğinin okula bağlılık üzerine yordayıcı bir role sahip olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmanın fenomenolojik boyutunda yapılan görüşmelerde de okul tükenmişliği ile okula bağlanmanın birbiri ile etkileşim içerisinde olduğu görülmüştür. Ayrıca okula bağlanma fenomeninin okul tükenmişliğini açıklama ve bu problem alanının önlenmesi noktasında etkili olduğuna ilişkin görüşlere ulaşılmıştır.

Alan yazında okul tükenmişliği bakımından ön plana çıkan bir diğer kavram olarak akademik erteleme olduğu ve erteleme davranışının okul tükenmişliği tarafından yordandığı belirlenmiştir (Çakır, Akça, Kodez & Turgarar, 2014). Bu çalışmada ise akademik erteleme okul tükenmişliğinin okul ile ilişkili belirtiler kapsamında ele alınmıştır. Bu bulgunun alanyazın ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir.

Avara (2015) okul tükenmişliği ile öz yeterlik inancının Seçer (2015) ise okul tükenmişliğinin akademik güdülenmeyi yordadığını belirlemişlerdir. Buna karşın Özdemir (2015) akademik motivasyonun okul tükenmişliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu belirlemişlerdir. Alan yazında ki bu duruma karşın bu araştırmanın fenomenolojik bulguları ile akademik güdülenme

ve motivasyonun özellikle kişisel başarı hissi boyutuyla ilişkili olarak kendi yetenek ve potansiyeli ile ilgili şüphe duyma ve bunu doğrulayıcı yönde eylemlerde bulunma noktasında okul tükenmişliğini açıklayıcı rolü olduğu görülmüştür. Bu bağlamda okul tükenmişliği ile başa çıkma noktasında motivasyon ve güdülenme düzeyinin yüksek olmasının önemli bir etken olduğuna ilişkin görüşlere ulaşılmıştır. Ayrıca okulun fiziki şartlarının öğrencilerin motivasyon süreçlerini doğrudan, okul tükenmişliğine ilişkin belirtilerini ise dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur. Sınıf mevcudunun fazla olmasına bağlı olarak sınıf yönetiminin güçleştiği ve geleneksel sınıf düzeninde arka sıralarda oturmak durumunda kalan öğrencilerin dersi takip etmelerinin belli bir noktadan sonra zorlaştığı ifade edilmiştir. Yine ikili eğitim uygulamalarının henüz devam ettiği okullarda derslerin sabah erken saatte başlamasına bağlı olarak öğrencilerin uyku problemi nedeniyle *“okulda olmak istemedikleri ve okulla ilgili aktiviteleri gerektiği gibi yerine getiremedikleri”* sıklıkla tekrarlanan ifadeler arasında yer almaktadır.

Çam, Deniz ve Kurnaz (2014) ve Okkassov (2018) algılanan sosyal desteğin okul tükenmişliğini yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum öğrencilerin hissettikleri destek mekanizmaları aracılığıyla okul tükenmişliğine karşı kendilerini koruyucu bir pozisyonda oldukları şeklinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın fenomenolojik boyutunda yine arkadaş, öğretmen ve aile boyutunda olmak üzere sosyal destek sıklıkla tekrarlanan kodlar olarak bulunmuştur. Görüşme süreçlerinde özellikle okul aile iş birliğine vurgu yapıldığı ve öğretmen aile etkileşiminin öğrencilerin okul tükenmişliği belirtilerine ilişkin önlem alma noktasında önemli olduğu, hem ailelere konsültasyon sağlama boyutunda hem de ebeveynlerin öğretmenlere geri bildirim sağlamaları boyutunda etkili olduğu söylenebilir. Yine okul tükenmişliği ile ilgili önemli bir kod olarak karşımıza çıkan ebeveynlerin tutumlarına ilişkin olarak yapılan çalışmalarda Gündüz (2017), Dünder (2018) ve Gündüz ve Özyürek (2018), ebeveyn tutumlarının okul tükenmişliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ve özellikle olumsuz ebeveyn tutumlarının okul tükenmişliği için önemli bir risk kaynağı olduğunu belirlemişlerdir. Bu araştırmanın fenomenolojik boyutunda ulaşılan sonuçlar özellikle mükemmeliyetçi ebeveyn tutumunun öğrencilerin yetersizlik hissetmelerine neden olduğu, çevrenin (aile, öğretmen vb.) beklentileri ile performanslarının örtüşmemesinin başarısızlık hissinin oluşmasına zemin oluşturduğu değerlendirilmektedir. Öğrencilerin bu süreçlerle suçlayıcı tavır geliştirerek ve sorumluluk almaktan kaçınarak başa çıkma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunda ise öğrencilerin yaşadıkları durumları saklama, paylaşmama ve aile yerine o desteği farklı ortamlarda aramaya yöneldikleri dikkat çekmiştir. Özellikle ortaokul öğrencilerinin kademe olarak büyük olan ve çeteleşme eğilimi olan öğrenci grupları içerisinde kendilerine yer edinmeye çabaladıkları görülmüştür.

Alan yazında okul tükenmişliği ile ilişkili olarak ön plana çıkan diğer bir kavram olarak psikolojik ve akademik yardım aramanın olduğu gözlenmiştir. Özgen (2016) okul tükenmişliğinin psikolojik yardım arama davranışı üzerinde önemli bir baskı oluşturduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde Çelik (2017) okul tükenmişliği yaşayan öğrencilerin akademik yardım arama davranışına daha fazla yöneldiklerini belirlemiştir. Bu durum okul tükenmişliğinin ortaya çıkarmış olduğu belirtiler karşısında bireyin yetersiz kaldığı ve destek süreçlerine daha fazla yöneldiği şeklinde değerlendirilebilir. Fenomenolojik boyutun katılımcıları olan öğrencilerin özellikle uyum problemleri ve akademik problemleri için okul rehberlik servisinden yardım almaya yöneldikleri görülmüştür.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma bir durum çalışması olmasından dolayı bir durumun sınırlarının net olarak çizilmesine bağlı olarak veri kaynakları sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda okul tükenmişliği ile sadece yurt içi yapılmış olan kaynakların incelenmesi bu çalışmanın sınırlılığıdır. Çalışmanın ikinci aşaması olan fenomenolojik boyutta verilerin sadece orta okul öğrencilerinden toplanmış olması da çalışmanın diğer bir sınırlılığıdır. Çalışmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurularak yurt dışı alan yazının incelenmesi ve farklı okul kademelerinden öğrencilerle de okul tükenmişliği fenomeninin yapısının ve ilişkili olduğu süreçlerin belirlenmesine ilişkin araştırmaların yapılması önerilebilir.

Yazar Katkıları: Fikir-K.Ö.; Tasarım- K.Ö.; Denetleme- K.Ö.; Kaynaklar- K.Ö.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi K.Ö.; Analiz ve/veya Yorum- K.Ö.; Literatür Taraması- K.Ö.; Yazıyı Yazan- K.Ö.; Eleştirel İnceleme- K.Ö.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept - K.Ö.; Design- K.Ö.; Supervision- K.Ö.; Resources- K.Ö.; Data Collection and/or Processing- K.Ö.; Analysis and/or Interpretation- K.Ö.; Literature Search- K.Ö.; Writing Manuscript- K.Ö.*; Critical Review- K.Ö.; Other- K.Ö.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Acar, H., & Çakır, M. A. (2015). Lise öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Yeşilova ilçesi örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 152-168.
- Akıl, E., & Yazar, T. (2014). Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(6), 51-67.
- Akpınar, M. (2016). *Okul tükenmişliği ile akademik stres ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.459516)
- Altuntaş, S., & Sezer, Ö. (2017). Investigating school attachment of secondary school students. *İnönü University Journal of the Faculty of Education* 18(1), 83-97, doi: 10.17679/inuefd.295722.
- Arkan, G., Sarıgöl-Ordin, Y., & Öztürk-Haney, M. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin mesleki değerleri ve tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*
- Arıcı, A., Artan, T., Çiçek, M., Özbek, Y., & Özücelik, D. N. (2017). Yaratıcı dramının okul tükenmişliği ve öğrenci yaşam doyumu üzerindeki etkisi. *Journal of Current Researches on Social Science*, 7(4), 77-98. doi: 10.26579/jocress-7.4.6
- Ateş, B. (2016). Effect of solution focused group counseling for high school students in order to struggle with school burnout. *Journal of Education and Training Studies*, 4(4), 27-34 doi:10.11114/jets.v4i4.1254
- Atik, S. (2016). *Akademik başarının yordayıcıları olarak öğretmene güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.452189)
- Avara, K. (2015). *Ortaöğretim öğrencilerinde akademik güdülenmenin yordayıcısı olarak akademik özyeterlik, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve okul tükenmişliği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 412359)
- Aypay, A. (2012). Ortaöğretim okul tükenmişliği ölçeği (OOTÖ). *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 12(2), 782-787.
- Aypay, A. (2017a). Lisede okul tükenmişliğinin akademik bağlamda ödül bağımlılığı ile yordanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 8-19.
- Aypay, A. (2017b). A positive model for reducing and preventing school burnout in high school students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 17, 1345–1359.

- Aypay, A. (2018). Ortaokulda ödöl bağımlılığı-ceza hassasiyeti ve ödöl bağımlılığı-okul tükenmişliği arasındaki yordayıcı ilişkiler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(194), 43-59. doi: 10.15390/EB.2018.6909
- Aypay, A., Durmuş, E. & Aybek, E.C. (2016). Akran zorbalığı, okul tükenmişliği ve ebeveyn izlemesi arasındaki ilişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1389-1396. doi: 10.17719/jisr.20164317709
- Balkıs, M., Duru, E., Buluş, M. & Duru, S. (2011). Tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı, demografik değişkenler ve akademik başarı ile ilişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 151-165. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/114603>
- Bilge, F., Dost, M., & Çetin, B. (2014). Lise öğrencilerinde tükenmişliği ve okul bağlılığını etkileyen faktörler: Çalışma alışkanlıkları, yetkinlik inancı ve akademik başarı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(5), 1709-1727. doi: 10.12738/estp.2014.5.1727
- Büyükarıkan, B., & Büyükarıkan, U. (2015). Fen bilimleri enstitülerinde lisansüstü eğitimi alan öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 459-478. doi: 10.18074/cnuibf.217
- Cırcır, O. (2018) *Ergenlerde okul tükenmişlik düzeylerinin aleksitimi ve okul iklimi açısından yordanması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 493106)
- Creswell, J. W. (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (Second ed.). Boston: Pearson.
- Çağlar, Ç. (2012). Öğrenci Yabancılaşma Ölçeği'nin (ÖYÖ) Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 195-205.
- Çakmak, A., & Şahin, H. (2017). Ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine etkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 569-582.
- Çakır, S., Akça, F., Kodaz, A. F., & Tulgarer, S. (2014). The survey of academic procrastination on high school students with in terms of school burn-out and learning styles. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 114, 654-662.
- Çam, Z., Deniz, K., & Kurnaz, A. (2014). Okul tükenmişliği: algılanan sosyal destek, mükemmeliyetçilik ve stres değişkenlerine dayalı bir yapısal eşitlik modeli sınaması. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 312-327.
- Çam, Z., & Öğülmüş, S. (2017). Okul tükenmişlik envanteri'nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik nitelikleri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 14-29.
- Çapri, B., & Sönmez, G. (2013). Lise öğrencilerinin tükenmişlik puanlarının sosyodemografik değişkenler, psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Journal of Human Science*, 10(2), 194-218.
- Çelik, A. (2017). 6. 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin okul tükenmişliği ve öğrenme sürecinde yardım istemeleri ile genel akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 470011)
- Çelik, Y., & Üstün, A. (2017). Investigation of Burn-Up Levels of The Prospective Teachers Related to the Different Variables. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 10, 1825-1846.
- Dahlin, M., Joneborg, N., & Runeson, B. (2007). Performance-based self-esteem and burnout in a cross-sectional study of medical students. *Medical Teacher*, 29(1), 43-48.
- Datta, Loisellin (1990). *Case Study Evaluations*. Washington, DC: U.S. General Accounting Office
- Demirel, Z. (2018). *Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliğinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 519910)
- Deniz, L., & Karbeyaz, A. S. (2018). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinde okul tükenmişliği. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(4), 735-755.
- Dyrbye, L. N., Eacker, A. M., & Harper, W. (2012) Distress and empathy do not drive changes in specialty preference among us medical students. *Medical Teacher*, 34(2), 116-122
- Durmuş, E., Aypay, A., & Aybek, E. C. (2017). Parental monitoring and positive school climate in preventing school burnout. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(3), 355-386, doi: 10.14527/kuey.2017.013
- Dündar, B. B. (2018). *Lise öğrencilerinde sınav kaygısı aile tutumu ve gelecek beklentisinin okul tükenmişliği ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 526607)
- Eker, G. (2007). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 201595)
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill Companies.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.

- Gotwals, J. K. (2011). Perfectionism and burnout within intercollegiate sport: A person-oriented approach. *The Sport Psychologist*, 25(4), 489-510.
- Gündoğmuş, G. (2017). *Yalnızlık düzeyinin yordanmasında anne baba tutumları ve okul tükenmişliği* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 469139)
- Gündüz, Z. B. (2016). *Ortaöğretim Öğrencilerinde okul tükenmişliği ile kendine saygı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 440425)
- Gündüz, Z. B., & Özyürek, A. (2018). Lise öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyleri ve anne baba tutum algıları arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 17(1), 384-395. doi: 10.17051/ilkonline.2018.413786
- Güneş, A. (2016). *Okul tükenmişliğinin yordanmasında psikolojik dayanıklılık ve problem çözme becerileri* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 440721)
- Guthrie, E., Campbell, M., Black, D., Creed, F., Bagalkote, H., & Shaw, C. (1998). Psychological stress and burnout in medical students: a five-year prospective longitudinal study. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 91(5), 237-243. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1296698/>
- Hastunç, Y. (2018). *Motivasyonel görüşme ilkelerine göre hazırlanmış psikoeğitim programının ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma düzeylerine etkisi* (Doktora tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 541932)
- Hays, P. A. (2004). Case study research. In K. de Marrais and S. D. Lappan (Eds.), *Foundations for research: Methods of inquiry in education and the social sciences* (s. 217-234). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Humphris, G., Blinkhorn, A., Freeman, R., Gorter, R., & Reddick, G. (2002). Psychological stress in undergraduate dental students: baseline results from seven European dental schools. *European Journal of Dental Education*, 6, 22-29.
- Kapıkıran, Ş., Yaşar, M., & Acun- Kapıkıran, M. (2016). Benlik saygısı ve okul tükenmişliği arasındaki ilişkide öz düzenlemenin doğrudan ve dolaylı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 51-64.
- Kara, S. (2014). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliği ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 385884)
- Koçak, L. (2016). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliği ile depresif belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 433847)
- Koçak, L., & Seçer, İ. (2018). Investigation of the relationship between school burnout, depression and anxiety among high school students. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 47(2), 601-622. doi: 10.14812/cuefd.372054
- Maslach, C., & Goldberg, J. (1998). Prevention of burnout: new perspectives. *Applied and Preventative Psychology*, 7, 63-74.
- Maslach, C., & Jackson, S.E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Maslach, C., Jackson, S. E., & Leiter, M. P. (1996). *Maslach burnout inventory manual*. P. Alto (3rd ed.), CA: Consulting Psychologists Press.
- Mazurkiewicz, R., Korenstein, D., & Fallar, R. (2012). The Prevalence and Correlations of Medical Student Burnout in the Pre-Clinical Years: A Cross-Sectional Study. *Psychology Health & Medicine*. 17(2), 188-195
- McCarthy, M.E., Pretty, G.M., & Catano, V. (1990). Psychological sense of community and student burnout. *Journal of College Student Development*, 31, 211-216. <http://psycnet.apa.org/record/1990-26907-001>
- Meier, S. F. & Schmeck, R. R. (1985). The burned-out college student: A descriptive profile. *Journal of College Student Personnel*, 1, 63-69. <http://psycnet.apa.org/record/1985-29435-001>
- Merriam, S. B. (1990). *Case study research in education*. San Francisco: Jossey-Bass
- Nedim-Bal, P., & Kaya, C. (2017). 6. Sınıf öğrencilerinin okul tükenmişliği ile baş etmede çözüm odaklı grupla psikolojik danışmanın etkisi. *Journal of International Social Research*, 10(51), 769-777
- Okkassov, G. (2018). *Okul tükenmişliği ile algılanan sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 525254)
- Özbakır, E. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin insani değerleri ile okul tükenmişliği arasındaki ilişki ve bir araştırma* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 423259)
- Özdemir, Y. (2015). Ortaokul öğrencilerinde okul tükenmişliği: ödev, okula bağlılık ve akademik motivasyonun rolü. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 27-35.
- Özdemir, Y., & Özdemir, M. (2015). Eğitim stresi ve benlik saygısının ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 1-10.
- Özgen, H. (2016). *Üniversite öğrencilerinde okul tükenmişliği ile psikolojik yardım ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi.) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 433839)

- Öztan, S. (2014). *Ortaokul 6.7.8. Sınıf öğrencilerinin okul tükenmişliklerinin yaşam doyumları ve benlik kurgusu algıları açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 364721)
- Parker, P. D., & Salmela-Aro, K. (2011). Developmental processes in school burnout: A comparison of major developmental models. *Learning and Individual Differences*, 21(2), 244-248.
- Polat, Ş. (2018). Ortaokul öğrencilerinde okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği ilişkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 257-277.
- Polat, Ş., & Özdemir, M. (2018). Ortaokul öğrencilerindeki eğitim stresi, okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1395-1406. doi: 10.24106/kefdergi.1848
- Ramist, L. (1981). *College Student Attrition and Retention*. College Board Report No. 81-1.
- Saka, D., & Burak, S. (2018). Ortaokul öğrencilerinin müzik dersi yüklemeleri ile okul tükenmişlikleri arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33(1): 36-51, doi: 10.16986/HUJE.2017029313
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Leskinen, E., & Nurmi, J. E. (2009). School burnout inventory (SBI) reliability and validity. *European Journal of Psychological Assessment*, 25(1), 48-57. doi: 10.1027/1015-5759.25.1.48
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., & Nurmi, J. E. (2008). The role of educational track in adolescents' school burnout: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, 78(4), 663-689.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Pietikinen, M., & Jokela, J. (2008). Does school matter? The role of school context in adolescents' school-related burnout. *European Psychologist*, 13, 12-23.
- Salmela-Aro, K., & Parker, P. D. (2011). Developmental processes in school burnout: a comparison of major developmental models. *Learning and Individual Differences*, 21, 244-248.
- Salmela-Aro, K., Savolainen, H., & Holopainen, L. (2009). Depressive symptoms and school burnout during adolescence: Evidence from two cross-lagged longitudinal studies. *Journal of youth and adolescence*, 38(10), 1316-1327.
- Sarıçam, H. (2015). Mediating role of self efficacy on the relationship between subjective vitality and school burnout in Turkish adolescents. *International Journal of Educational Researchers*, 6(1), 1-12.
- Sarıçam, H., Çelik, İ., & Sakız, H. (2017). Mediator role of metacognitive awareness in the relationship between educational stress and school burnout among adolescents. *Journal of Education and Future*, 11, 159-175.
- Schaufeli, W. B., Martinez, I. M., Marquez-Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. B. (2002). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Studies*, 33, 464-481.
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V., & Bakker, A. B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness studies*, 3(1), 71-92.
- Seçer, İ. (2015). Üniversite öğrencilerinde okul tükenmişliği ile psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (1), 81-99.
- Seçer, İ., & Gençdoğan, B. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde okul tükenmişliğinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 1(2), 1-13.
- Seçer, İ., Halmatov, S., Veyis, F., & Ateş, B. (2013). Okul tükenmişlik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Turkish Journal of Education*, 2(2), 16- 27.
- Shu, S.S. (2012) An Examination of Academic Burnout Versus Work Engagement among Taiwanese Adolescents. *Journal of Educational Research* 105(4), 286-298
- Slivar, B. (2001). The syndrome of burnout, self-image, and anxiety with grammar school students. *Horizons of Psychology*, 10(2), 21-32
- Sönmez-Yedigöz, G., & Çapri, B. (2013). The effect of stress coping program on burnout levels of high school students. *International Journal on New Trends in Education & Their Implications (IJONTE)*, 4(3), 148-164.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sunay, C. (2018). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliği ile Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 525338)
- Şahan, B., & Duy, B. (2017). Okul tükenmişliği: Öz yeterlik, okula bağlanma ve sosyal desteğin yordayıcı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1249-1270.
- Şahin, C., & Gül, K. (2017). Yetiştirme kursuna devam eden ve etmeyen ortaokul öğrencilerinin İngilizce ders başarıları ile okul tükenmişliği ilişkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12), 216-229.
- Şeker, G., & Yavuzer, Y. (2017). Ergenlerde okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak akademik kontrol odağı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 919 – 935.
- Şener, C. (2018). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak mizah tarzlarının ve beş faktör kişilik özelliklerinin* *Journal of Continuing Education / 2024 4(1): 1-35*

- incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 517180)
- Şener, C., & Gündüz, B. (2018). Lise öğrencilerinde okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak mizah tarzlarının ve beş faktör kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(19), 1669-1692.
- Taştan, N., & Gökler, R. (2017). Öğrenci görüşlerine göre siber-zorbalık ve okul tükenmişliği arasındaki ilişki. *Journal of International Social Research*, 10(54). 771-777.
- Ulaş, S. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde okul tükenmişliğini azaltmaya yönelik olarak geliştirilen bilişsel davranışçı terapi temelli psikoeğitim uygulamasının etkililiğinin karma yöntem ile incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 533598)
- Yeni-Palabıyık, P. (2014). A study of turkish high school students' burnout and proficiency levels in relation to their sex. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 8(2), 169-177.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Deisgn and methods* (3. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.